

ONDERWIJSVISITATIE

Milieu- en preventiemanagement

Een onderzoek naar de kwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

8 december 2011

De onderwijsvisitatie Milieu- en preventiemanagement

Ravensteingalerij 27, bus 3
1000 Brussel
tel.: 02 211 41 90
info@vlhora.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLHORA-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vlhora.be> > evaluatieorgaan > visitatierapporten > huidige ronde

Wettelijk depot: D/2011/8696/29

voorwoord

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de vernieuwde visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogescholen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLHORA dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretaris van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Marc Vandewalle
secretaris-generaal

Bert Hoogewijs
voorzitter

inhoudsopgave

voorwoord.....	3
inhoudsopgave	5
deel 1.....	7
hoofdstuk 1 de onderwijsvisitatie Milieu- en preventiemanagement	9
1.1 inleiding	9
1.2 de visitatiecommissie	9
1.2.1 samenstelling	9
1.2.2 taakomschrijving.....	10
1.2.3 werkwijze.....	10
1.2.4 oordeelsvorming.....	11
1.3 indeling van het rapport.....	12
hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader Milieu- en preventiemanagement.....	13
2.1 inleiding	13
2.2 domeinspecifieke competenties	13
2.2.1 gehanteerde input	13
2.2.2 domeinspecifieke competenties	13
deel 2.....	17
Hogeschool-Universiteit Brussel	19
bijlagen	65

algemeen deel

Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Milieu- en preventiemanagement

1.1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement, die zij op 16, 17 en 18 mei 2011 aan de Hogeschool-Universiteit Brussel in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 de visitatiecommissie

1.2.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. De visitatiecommissie werd samengesteld door het bestuursorgaan van de VLHORA in haar vergadering van 3 december 2010 en door het bestuursorgaan van de VLIR in haar vergadering van 10 november 2010.

De visitatiecommissie:

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	Everard van Kemenade
Onderwijsdeskundige:	Wynand Wijnen
Domeindeskundige:	Raf Bouckaert
Domeindeskundige:	Hetty Van Emmerik
Student:	Saskia Van Dal

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Vanuit de VLHORA werden een projectbegeleider en een secretaris aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Milieu- en preventiemanagement waren dit:

Projectbegeleider:	Filip Lammens
Secretaris:	Jetje De Groof

De waarnemer namens de VLIR was Ilse De Vooght.

1.2.2 taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatierapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

Op aanvraag van de opleiding geeft de commissie een beoordeling van de voorgedragen bijzondere kwaliteitskenmerken. De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk heeft geen invloed op de globale beoordeling van de opleiding en het accreditatiebesluit van de NVAO.

1.2.3 werkwijze

De visitatie van de opleiding Milieu- en preventiemanagement aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 De installatie van de visitatiecommissie

Op 21 december 2010 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 De voorbereiding

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleiding bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatierapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

De VLHORA heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. Het bezoekschema werd opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatie-rapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogeschool gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken.

Het definitieve opleidingsrapport en de bijlagen worden samengebracht in het visitatierapport van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement.

1.2.4 oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: “onvoldoende”, “voldoende”, “goed” en “excellent”. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel “voldoende” of “onvoldoende” luiden.

1.3 indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader op basis waarvan zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de gevisiteerde opleiding.

Hoofdstuk 2 Het domeinspecifiek referentiekader Milieu- en preventiemanagement

2.1 inleiding

Voor iedere (groep van) opleiding(en) wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

2.2 domeinspecifieke competenties

2.2.1 gehanteerde input

referentiekaders van de opleiding

- domeinspecifiek referentiekader Hogeschool-Universiteit Brussel

2.2.2 domeinspecifieke competenties

algemene competenties

Praktijkoriëntatie

- Wendt zijn/haar wetenschappelijke kennis aan in uiteenlopende professionele omgevingen.
- Kan theorie en praktijk met mekaar in verband brengen.
- Geeft blijk van sociale vlothed in professionele contacten.

Zelfmanagement

- Zoekt uit eigen beweging nieuwe leermogelijkheden om de eigen competenties te verdiepen of te verbeteren.
- Reflecteert op positief-kritische wijze over het eigen gedrag en de eigen aanpak.
- Stuurt de eigen aanpak op basis van zelfkritiek, feedback en nieuwe inzichten.
- Kan met passie aan dromen en idealen werken.
- Is in staat om zelfstandig het eigen leerproces te sturen.

Internationale gerichtheid

- Kan de impact van regionale, nationale en internationale factoren op beleidsprocessen interpreteren.

Respect voor de totale persoon

- Behandelt iedereen met respect, onafgezien van geslacht, ras, godsdienst en overtuiging.
- Is bereid tot dialoog over waarden en normen.

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek visitatie & accreditatie.

- Is bewust van en gevoelig voor aspecten van duurzame ontwikkeling.

Vermogen tot constructief samenwerken

- Levert een actieve bijdrage aan een gezamenlijk resultaat.
- Kan zich samen met anderen inzetten voor een project dat het eigen belang overstijgt.
- Bespreekt meningsverschillen met anderen op respectvolle wijze.
- Kan inter- en transdisciplinair samenwerken.

Ingesteldheid tot duurzaam handelen

- Kan de relatie leggen tussen het eigen vakgebied en duurzame ontwikkeling.
- Kan samenwerken met andere disciplines in relatie tot het aanpakken van duurzaamheidsvraagstukken.
- Kan de consequenties van diensten en produkten in systeemverband plaatsen en van daaruit aan duurzame oplossingen werken.
- Kan op een verantwoorde manier omgaan met diversiteit.
- Is in staat een beredeneerd standpunt in te nemen m.b.t. ethische, normatieve en maatschappelijke vragen.
- Ontwikkelt een duurzame attitude en heeft daarbij oog voor de samenhang van de drie pijlers van duurzaamheid: people, planet, profit.

Wetenschappelijk denken en handelen

- Kan het debat over ontwikkelingen binnen het vakgebied volgen en de consequenties voor de maatschappij inschatten.
- Is in staat om zelfstandig een redenering op te bouwen in overeenstemming met de (domeingebonden) wetenschappelijke vereisten.
- Reflecteert kritisch over de verworvenheden en de beperkingen van de eigen discipline.
- Kan resultaten van wetenschappelijk werk opsporen en naar waarde, betrouwbaarheid en relevantie inschatten.
- Heeft het vermogen om op zoek te gaan naar reeds geformuleerde oplossingen in de literatuur voor
- gelijkaardige en/of verwante problemen.
- Is in staat een disciplinegebonden probleem te identificeren en te analyseren.
- Kan inzicht verwerven in een complexe problematiek en verbanden leggen tussen delen van een probleem.
- Kent technieken en methoden van onderzoek en kan die adequaat toepassen.
- Heeft inzicht in de verbanden tussen diverse disciplines.
- Steunt bij conclusies op een gefundeerde redenering.

Managementvaardigheden

- Is in staat informatie te analyseren, te interpreteren en aan te wenden in concrete situaties.
- Kan (mondeling en schriftelijk) over de eigen werkzaamheden rapporteren en communiceren, zowel in het Nederlands als in een vreemde taal voor een gehoor van specialisten en niet-specialisten.
- Kan plannen en organiseren.
- Kan flexibel inspelen op wijzigende omstandigheden.
- Kan een heldere visie formuleren.

domeinspecifieke competenties bachelor Milieu & preventiemanagement

Het functioneren van mens en organisatie

- Kent de basisbegrippen van menswetenschappelijke disciplines.
- Heeft inzicht in het functioneren van een individu en zijn arbeidsomgeving.
- Kan de invloed van de voornaamste impactfactoren identificeren en interpreteren.
- Kent de belangrijkste meetsystemen en indicatoren m.b.t. kwaliteit van de arbeid en kan deze toepassen.
- Kan problemen met betrekking tot arbeid en organisaties situeren in een breder maatschappelijk kader.

Basistheorieën uit de biomedische en exacte wetenschappen

- Heeft inzicht in de voornaamste basisbegrippen en theorieën uit de biomedische en exacte wetenschappen.
- Legt de link tussen de voornaamste basisbegrippen en theorieën uit de biomedische en exacte wetenschappen en welzijnsaspecten voor mens en omgeving.

Concepten uit de bedrijfseconomische wetenschappen

- Heeft inzicht in de basistheorieën en -domeinen in het bedrijfseconomisch denken.
- Kan economische begrippen herkennen en toepassen in een nieuwe context.
- Kan de economische actualiteit begrijpen vanuit het geziene begrippenkader.

Juridische aspecten met betrekking tot welzijn op het werk, arbeidsorganisatie en milieuzorg

- Heeft kennis van de voornaamste wetgeving en regelgeving met betrekking tot welzijn, arbeidsorganisatie en milieuzorg.
- Kan de wetgeving en regelgeving met betrekking tot welzijn, arbeidsorganisatie en milieuzorg vertalen naar een professionele omgeving.

Algemene aspecten van milieuzorg en milieutechnologie

- Heeft inzicht in de verschillende aspecten van de milieuproblematiek.
- Is in staat de impact van organisatieactiviteiten op het leefmilieu te identificeren, te evalueren en passende milieubeheersmaatregelen te implementeren.
- Kan een milieubeleid ontwikkelen en implementeren.
- Kan een energieprestatiecertificaat opstellen en advies verlenen met betrekking tot duurzaam energiebeheer van gebouwen.

Algemene aspecten van preventie en bescherming op het werk

- Heeft kennis van en inzicht in alle deeldomeinen m.b.t. welzijn (arbeidsveiligheid, ergonomie, psychosociale belasting m.i.v. geweld, pesten en ongewenst seksueel gedrag op het werk, de gezondheid van de werknemer, arbeidshygiëne, verfraaiing van de arbeidsplaats).
- Is in staat het welzijn van werknemers in kaart te brengen, te identificeren en te evalueren.
- Kan een preventiebeleid ontwikkelen en implementeren.

domeinspecifiek referentiekader voor de academisch gerichte masteropleiding Milieu- en preventie-management

algemene competenties master Milieu & preventie-management

Voor de master zijn de individuele competenties de volgende boven de al voor bachelor genoemde:

Wetenschappelijk denken en handelen

- Kan een standpunt innemen ten aanzien van een wetenschappelijk betoog in het vakgebied en dit kritisch naar waarde schatten.
- Kan debatteren over ontwikkelingen binnen het vakgebied en de consequenties voor de maatschappij.
- Kan kennis uit diverse disciplines aanwenden voor het oplossen van multidisciplinaire problemen.
- Is in staat een eigen onderzoek op een methodologisch verantwoorde wijze op te zetten.
- Kan empirisch materiaal (statistisch) verwerken en interpreteren.
- Is in staat over het eigen onderzoek een wetenschappelijk verantwoord werkstuk te schrijven en te verdedigen.
- Is in staat mondeling over het eigen onderzoek constructief van gedachten te wisselen.
- Kan kritisch reflecteren over de aanwending van wetenschappelijk werk in een professionele context.

Managementvaardigheden

- Is in staat transdisciplinaire informatie te analyseren, te interpreteren en aan te wenden in diverse contexten.

- Kan projectmatig werken.
- Kan mensen inspireren vanuit een heldere visie.

Internationale gerichtheid

- Kan de impact van regionale, nationale en internationale factoren op beleidsprocessen interpreteren.
- Kan het belang van interculturele thema's inschatten in de uitoefening van een professionele activiteit.
- Kan mondeling en schriftelijk communiceren in een vreemde taal voor een gehoor van specialisten en niet-specialisten.
- Kan vanuit een mondiaal perspectief economische, sociale en ecologische ontwikkelingen in onderlinge samenhang bekijken.

Ingesteldheid tot duurzaam handelen

- Kan de relatie leggen tussen het eigen vakgebied en duurzame ontwikkeling.
- Kan de consequenties van diensten en producten in systeemverband plaatsen en van daaruit aan duurzame oplossingen werken.
- Kan op een verantwoorde manier omgaan met diversiteit.
- Kan in de mondiale samenleving samenwerken met mensen van andere culturen aan duurzaamheidsproblematiek
- Kan meewerken aan de ontplooiing van de maatschappij met oog voor sociaal-economische ongelijkheid.
- Kan consequenties van beslissingen op lange termijn inschatten.
- Ontwikkelt een duurzame attitude en heeft daarbij oog voor de samenhang van de drie pijlers van duurzaamheid: people, planet, profit.
- Is in staat een beredeneerd standpunt in te nemen m.b.t. ethische, normatieve en maatschappelijke vragen en de eigen ethische verantwoordelijkheid te nemen..

domeinspecifieke competenties Master Milieu- en preventiemanagement

Concepten van duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen

- Kent de basistheorieën en denkkaders van maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzame ontwikkeling in mondiaal perspectief.
- Kan de verschillende modellen en tools van duurzaam ondernemen interpreteren.
- Heeft inzicht in zijn/haar eigen rol binnen het proces van duurzaam ondernemen.
- Is in staat om creatieve, toekomstgerichte oplossingen te bedenken op verschillende schaalniveaus: product, proces, organisatie, keten en systeem.
- Heeft inzicht in het spanningsveld tussen mens en organisatie en kan daarbij creatieve oplossingen bedenken.
- Heeft inzicht in de economische, politieke en sociale achtergrond van Europa of van een werelddeel buiten Europa.

Algemene aspecten van een geïntegreerd milieu-, preventie- en kwaliteitsbeleid

- Kan een geïntegreerd milieu-, preventie- en kwaliteitsbeleid ontwikkelen en implementeren.
- Kan de verschillende zorgsystemen op elkaar afstemmen en integreren in een globaal beleid.
- Heeft kennis en inzicht in het opzetten en op elkaar afstemmen van milieu-, preventie- en kwaliteitszorgsystemen en het integreren van deze systemen in een globaal managementsysteem.

Kennis en implementatie van actuele ontwikkelingen

- Heeft inzicht in de actuele trends in het (onderzoek-) domein, milieu-economie en milieumanagement.
- Heeft inzicht in actuele onderzoekstopics met betrekking tot één of meer deeldomeinen van welzijn op het werk (arbeidsveiligheid, ergonomie, psychosociale belasting, gezondheid, arbeidshygiëne).
- Heeft inzicht in de actuele onderzoekstopics in het vakgebied organisationalbehaviour en/of het vakgebied human resource management.

opleidingsrapport

Algemene toelichting bij de academisch gerichte masteropleiding Milieu- en preventiemanagement aan de Hogeschool-Universiteit Brussel

De opleiding Milieu- en preventiemanagement is een unieke opleiding in Vlaanderen, die wordt georganiseerd door de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB). De HUB maakt deel uit van de Associatie K.U.Leuven, en is een samenwerkingsverband tussen de HUB-EHSAL en de HUB-KUBrussel. Aan de HUB worden zowel academisch als professioneel gerichte opleidingen aangeboden. De academische opleidingen van de hogeschool situeren zich in de studiegebieden Economie en toegepaste economische wetenschappen, Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen en Taal- en letterkunde. Ze worden verzorgd door de faculteiten Economie & management, Rechten en Taal & letteren. Professionele bacheloropleidingen zijn er in de studiegebieden Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Lerarenopleiding en Sociaal-agogisch werk. De instelling is verspreid over zeven campussen, waarvan er drie gelegen zijn in de Brusselse vijfhoek, een in Koekelberg, een in Dilbeek en twee in Schaarbeek.

De opleiding Milieu- en preventiemanagement maakt deel uit van de faculteit Economie & management, waarin enkel academische opleidingen worden aangeboden. Naast de opleiding Milieu- en preventiemanagement zijn dat de bachelor- en masteropleidingen Handelswetenschappen, *Business administration* en Handelsingenieur. Daarnaast organiseert de faculteit ook de master in de Internationale bedrijfseconomie en het bedrijfsbeleid en de master of *International business economics and management*.

De opleiding Milieu- en preventiemanagement is ontstaan uit de opleiding tot licentiaat in de Arbeidsorganisatie en gezondheid, die in het academiejaar 1999-2000 voor het eerst werd ingericht. Deze academische opleiding, met een focus op milieu en preventie, was een antwoord op een nood in het werkveld. Er bestonden op dat moment enkel avondopleidingen om een attest van preventieadviseur of milieucoördinator te behalen, en er was nood aan een opleiding die de thema's diepgaander kon behandelen. Op die manier werd met het opstarten van de opleiding een hiaat in het Vlaamse opleidingsaanbod opgevuld.

In 2004-2005 stapte de opleiding in het kader van de Bolognaverklaring over naar de bachelor-masterstructuur. De naam van de opleiding werd gewijzigd in Milieu- en preventiemanagement, een naam die volgens de opleiding de inhoud van het programma beter dekt.

Tussen de academiejaren 2004-2005 en 2006-2007 steeg het aantal instromende studenten in de opleiding Milieu- en preventiemanagement van 19 naar 43. In de periode 2006-2007 tot en met 2009-2010 bleef de instroom constant op gemiddeld 44 studenten. Een daling in de instroom tekende zich af in het academiejaar 2010-2011, met 25 nieuwe inschrijvingen.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het uitgangspunt van de opleiding Milieu- en preventiemanagement is de toegenomen maatschappelijke aandacht voor milieuzorg, welzijn van werknemers en principes van duurzame ontwikkeling. De opleiding benadert de milieu- en preventieproblematiek vanuit verschillende disciplines, zoals technologie, recht en sociale wetenschappen, en is multidisciplinair opgebouwd rond de drie dimensies van duurzaamheid: *people, planet* en *profit* (de zogenaamde *Triple Bottom Line* of *Triple P*). Aanvullend wordt de milieu- en preventieproblematiek interdisciplinair benaderd door de integratie van de drie pijlers van de *Triple Bottom Line*.

De doelstellingen van de bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement zijn enerzijds gebaseerd op de opdrachtverklaring, de missie en de onderwijsvisie van de HUB, en anderzijds op de profilering van de opleiding zelf.

De HUB stelt in haar missie de ontwikkeling van de talenten van de studenten, hun persoonlijke groei en maatschappelijk engagement voorop. De onderwijsvisie is gestoeld op het basisprincipe 'praktijk als oriëntatie, wetenschap als fundering'. Flexibiliteit, diversiteit, zelfverantwoordelijkheid, competentiegerichtheid en studeerbaarheid gelden in de onderwijsvisie van de instelling als ankerpunten van een krachtige leeromgeving.

Voor de opleiding Milieu- en preventiemanagement vormen duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen de uitgangspunten. De eigen onderwijsvisie vat de opleiding samen onder de kernwoorden academisch, ondernemend, oriëntatie op het werkveld, multi- en interdisciplinair, zelfreflecterend en ontwikkelend.

De opleiding heeft ervoor gekozen de doelstellingen te concretiseren in een competentieprofiel, een keuze die de commissie bijtreedt, gezien de onmisbaarheid van dit instrument voor de uitwerking van competentiegerichte curricula. Het competentieprofiel wordt ingedeeld in drie grote clusters: de HUB-competenties, waarin vooral de visie van de instelling is vertaald, de algemene competenties, waarin plaats is voor generieke vaardigheden, en de domeinspecifieke competenties, die kenmerkend zijn voor het eigen inhoudelijke profiel van de milieu- en preventiemanager.

De commissie kon vaststellen dat de opleiding voor de formulering van het competentieprofiel rekening heeft gehouden met de decretale eisen voor de algemene, de algemene wetenschappelijke en de beroepsgerichte competenties. De decretaal opgelegde competenties worden volledig afgedekt door de clusters met de HUB-competenties en de algemene competenties. De domeinspecifieke competenties dekken de decretaal bepaalde competenties verder af.

De HUB-competenties zijn onderverdeeld in zes competentiedomeinen: praktijkoriëntatie; leerbereidheid en vermogen tot zelfreflectie, zelfsturing en levenslang leren; internationale gerichtheid; respect voor de totale persoon; vermogen tot constructief samenwerken; en ingesteldheid tot duurzaam handelen. De zes competentiedomeinen komen terug in de bachelor en master, maar in de master zijn de competenties die behoren tot de domeinen 'internationale gerichtheid' en 'ingesteldheid tot duurzaam handelen' talrijker.

De cluster 'algemene competenties' omvat zowel in de bachelor als in de master twee generieke competentiedomeinen: wetenschappelijk denken en handelen enerzijds en managementvaardigheden anderzijds.

Het competentieprofiel van de opleiding Milieu- en preventiemanagement volgt het HUB-competentiemodel, dat conform de Vlaamse kwalificatiestructuur in een toename van het niveau van de competenties voorziet doorheen de bachelor- en masterjaren. Dit geldt voor competenties op het vlak van (wetenschappelijke) kennis en academische vaardigheden, op het vlak van de context (van routine tot onverwacht en complex), en op het vlak van autonomie (van externe sturing tot zelfsturing), op het vlak van verantwoordelijkheid (van besef van eigen waarden tot reflectie over maatschappelijke waarden).

De commissie kon uit de documentanalyse en uit de gesprekken opmaken dat de opleiding de studenten in de bachelor een basisniveau van kennis en competenties bijbrengt dat hen in staat stelt het milieu- en preventiebeleid van een onderneming te ondersteunen, uit te voeren en uit te tekenen. De masteropleiding wil de studenten tot een gevorderd niveau van kennis en competenties brengen, dat hen in staat stelt het milieu- en preventiebeleid van een onderneming mee te sturen en te integreren in de beleidsstrategie.

De commissie is van mening dat duidelijke en afgelijnde competenties zijn geformuleerd. Ze is tevreden over de goede link tussen doelstellingen en visie enerzijds, en de totstandkoming van de competentieprofielen en hun beheersingsniveaus anderzijds. De commissie apprecieert bovendien de mate van detail waarin de competenties zijn uitgewerkt, en is opgetogen over de manier waarop de opleiding kritische reflectie en eigen ontwikkelingsevolutie in het competentieprofiel heeft geïntegreerd.

De commissie stelt bovendien vast dat er in de HUB-competenties expliciet aandacht is voor de internationale component van de opleiding en wel op het vlak van de interpretatie van internationale factoren op beleidsprocessen, de inschatting van het belang van interculturele thema's in een werkcontext, het mondeling en schriftelijk kunnen communiceren in een vreemde taal en het bekijken van economische, sociale en ecologische ontwikkelingen vanuit een mondiaal perspectief.

Bij de documenten heeft de commissie geconstateerd dat het academiseringsbeleid van de faculteit Economie & management zich op drie dimensies richt: de verwevenheid van onderwijs en onderzoek, het versterken van de wetenschappelijke cultuur en de uitbouw van een sterk onderzoeksbeleid. De faculteit voert op het vlak van onderzoek een speerpuntenbeleid, dat enerzijds een gevolg is van expliciete beleidskeuzes en anderzijds ook het resultaat is van een clustering die organisch is gegroeid tijdens de eerste vijf academiseringsjaren. De opleiding Milieu- en preventiemanagement is daarbij nauw verweven met de onderzoeksgroepen Centrum voor Economie en Duurzaam Ondernemen en de *Human Relations Research Group*.

De commissie vond in het competentieprofiel duidelijk verwoorde academische competenties terug. De competentiecluster 'wetenschappelijk denken en handelen' is zowel voor de bachelor- als de masteropleiding goed uitgewerkt. In de master wordt door de domeinspecifieke cluster 'implementatie actuele ontwikkelingen' de wetenschappelijke onderbouw gelinkt aan recent onderzoek in het domein van milieu- en preventiemanagement. Conform de academiseringsvisie van de instelling, 'wetenschap als fundering, praktijk als oriëntatie', komen zowel de wetenschappelijke onderbouw als de praktijkoriëntatie in de competenties uitgebreid aan bod.

De commissie kon tijdens de gesprekken vaststellen dat het competentieprofiel goed bekend is bij het docentencorps. Het wordt besproken en onderling afgestemd in de leerlijncommissies. De docenten duiden op de ECTS-fiches de doelstellingen van hun opleidingsonderdelen aan, een oefening waarvoor ze enerzijds opleiding hebben gekregen en die anderzijds ondersteund wordt door een elektronische template, waarin ruimte voorzien is voor de verklaring van de beheersingsniveaus. De commissie wist deze aanpak erg te appreciëren.

Het competentieprofiel wordt per opleidingsonderdeel via de ECTS-fiches aan de studenten gecommuniceerd. Uit de documenten bleek echter dat het competentieprofiel nog niet goed bekend is bij de studenten van de opleiding Milieu- en preventiemanagement. De commissie kon vaststellen dat de opleiding daar verandering in wil brengen door de competenties in de communicatie naar de studenten actiever te gaan gebruiken.

Om dit proces te vergemakkelijken, wil de opleiding naar een set van *learning outcomes* gaan, die beperkter is dan de huidige indicatieve set, en waarvan zeer overtuigend kan worden aangetoond dat ze de toetsstenen voor de evaluatie vormen. De commissie vindt de eerste aanzet hiertoe, die ze kon bekijken, veelbelovend. Volgend academiejaar zal hierover verder worden gereflecteerd, in samenspraak met de leerlijncommissies, de studenten en het werkveld.

Het is daarnaast de bedoeling van de opleiding de competenties ook actiever als reflectietool in te zetten. De opleiding maakt in de bachelor nu al gebruik van een portfolio om studenten te leren reflecteren over de mate waarin ze de competenties beheersen (live portfolio). De commissie is verheugd dat er plannen zijn om dat ook in de master voort te zetten en ondersteunt deze plannen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan snel werk te maken van de uitwerking van de nieuwe *learning outcomes*.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat het domeinspecifieke competentiekader van de opleiding uitstekend is uitgewerkt. Het kader sluit aan bij de multi- en interdisciplinaire context van milieu- en preventiemanagement. De doelstellingen zijn bovendien afgestemd op het beroepenveld en op de eisen van de wetenschappelijke onderzoeksomgeving.

In de cluster met domeinspecifieke competenties zijn op bachelorniveau zes competentiedomeinen opgenomen. Ze verwijzen naar de drie dimensies van de opleiding (milieu, preventie en management) en naar de basisdisciplines die deze drie dimensies ondersteunen: het functioneren van mens en organisatie; basistheorieën uit de biomedische en exacte wetenschappen; concepten uit de bedrijfseconomische wetenschappen; juridische aspecten met betrekking tot welzijn op het werk, arbeidsorganisatie en milieuzorg; algemene aspecten van milieuzorg en milieutechnologie; en algemene aspecten van preventie en bescherming op het werk.

Op masterniveau zijn in de domeinspecifieke competenties drie competentiedomeinen voorzien: concepten van duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen; algemene aspecten van een geïntegreerd milieu-, preventie- en kwaliteitsbeleid; en kennis en implementatie van actuele ontwikkelingen.

Om tot de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen te komen, baseerde de opleiding zich enerzijds op de visieteksten van de HUB en anderzijds op de wetgeving inzake milieuzorg (decreet betreffende de algemene bepalingen inzake milieubeleid en bedrijfsinterne milieuzorg, 5 april 1995) en welzijn op het werk (wet welzijn, 4 augustus 1996, en de bijhorende uitvoeringsbesluiten). Ook de wettelijke vereisten om de functie van preventieadviseur en milieuoördinator te kunnen uitvoeren en de evolutie inzake toenemend duurzaamheidsbewustzijn bij overheden, werkgevers, werknemers en de maatschappij in het algemeen werden in beschouwing genomen.

De commissie stelde een domeinspecifiek referentiekader op, dat slechts op enkele punten afweek van het competentieprofiel van de opleiding. Belangrijk vond de commissie de aanvulling met betrekking tot de vaardigheden, die volgens de commissie in de doelstellingen van de bachelor te weinig op de voorgrond treden.

De opleiding kon zich vinden in de toevoegingen van de commissie en stelde dat de competenties of deelcompetenties die werden toegevoegd, zelfs al worden waargemaakt in de opleiding. De commissie kon uit de gesprekken inderdaad afleiden dat in het programma op bachelorniveau voldoende ruimte is voorzien voor de ontwikkeling van vaardigheden, maar dat deze aandacht zich nog niet heeft vertaald in de doelstellingen.

De commissie stelde bovendien een discrepantie vast tussen het competentieprofiel en het programma op het vlak van humanresourcesmanagement (HRM). Tijdens de gesprekken gaf de opleiding aan dat ze deze component niet verder zal uitbouwen in het programma. De competenties die met HRM te maken hebben, zijn echter nog steeds opgenomen in het competentieprofiel. De commissie vindt deze situatie verwarrend, en is van mening dat de opleiding een weloverwogen keuze moet maken: indien HRM in het programma wordt opgenomen, moet het een plaats krijgen in het competentieprofiel. Beslist de opleiding echter de HRM-

component uit de opleiding te schrappen, dan moet deze component ook uit het competentieprofiel worden verwijderd.

In de documenten kon de commissie lezen dat de competentieprofielen jaarlijks worden voorgelegd aan de faculteitsgroep Milieu- en preventiemanagement; dit is de groep waar het beleid van de opleiding inzake academisering, onderwijskwaliteit, -niveau en -oriëntatie wordt uitgestippeld. Op basis van disciplinaire of onderwijskundige evoluties, of bij de opmaak van de competentierasters kunnen wijzigingen worden doorgevoerd. Docenten hebben zowel formeel (via de leerlijncommissie of het overlegteam) als informeel (contact met de leerlijncoördinator of de overlegteamcoördinator) inspraak. Studenten hebben medezeggenschap via hun vertegenwoordiging in de faculteitsgroep.

Uit de gesprekken kon de commissie opmaken dat de opleiding bij de vormgeving van (het domeinspecifieke deel van) het competentieprofiel ook de input vanuit het werkveld en van alumni ter harte neemt. De commissie stelde vast dat de leden van de resonantieraad, die één keer per jaar samenkomt, expliciet worden bevraagd over het competentieprofiel van de opleiding. Op suggestie van het werkveld werden recent competenties met betrekking tot het opstellen van een energieprestatiecertificaat en adviesverlening over duurzaam energiebeheer van gebouwen expliciet in het competentieprofiel opgenomen.

In de competenties op masterniveau voorziet de opleiding een integratie van de verschillende pijlers van de *Triple Bottom Line* via het overkoepelende thema van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Alle stakeholders bevestigden dat dit overkoepelende concept van MVO de opleiding uniek maakt. Tegen die achtergrond is de commissie van oordeel dat MVO al een plaats zou mogen krijgen in de competenties op bachelorniveau, temeer omdat het concept in het programma op bachelorniveau nu al aanwezig is.

Door de inspraak van de docenten verzekert de opleiding dat de eisen van de wetenschappelijke onderzoeksomgeving vertaald worden in het competentieprofiel. Het overgrote deel van de docenten bestaat immers uit actieve onderzoekers, die de koppeling tussen onderzoek en onderwijs kunnen maken. Door in de resonantieraad ook een stem te geven aan vertegenwoordigers van onderzoeksinstellingen als de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) en universiteiten, zorgt de opleiding er bovendien voor dat de academische component van het competentieprofiel ook door het werkveld wordt getoetst.

De commissie is zeer tevreden over de goede koppeling die de opleiding in het competentieprofiel maakt tussen praktijkvorming en theoretisch inzicht. Daarnaast kunnen de studenten tijdens de opleiding verschillende praktijkgerichte attesten behalen. Tegen die achtergrond is de academische bachelor in deze opleiding een diploma waarmee studenten op de arbeidsmarkt kunnen uitstromen.

Omdat de opleiding, door haar combinatie van de elementen milieu, preventie en management, qua concept uniek is in Vlaanderen en zelfs in Europa, is het moeilijk om voor de conceptualisering van de doelstellingen aan benchmarking te doen. De cel Internationalisering van de HUB heeft in opdracht van de opleiding een volledige vergelijking van het onderwijsveld gedaan en is tot de conclusie gekomen dat er geen opleiding bestaat waar preventie, milieu, management, kwaliteit en MVO in één opleiding vervat zitten.

Waar mogelijk gaat de opleiding echter wel op zoek naar samenwerking, bijvoorbeeld door voor de benchmarking te gaan kijken naar de deelaspecten van de opleiding. Zo is de leerlijncoördinator van Milieu momenteel lid van de groep die het referentiekader opstelt voor alle milieuoopleidingen in Vlaanderen en Nederland. Voorts spiegelt de opleiding zich, zoals boven al vermeld, aan de Vlaamse kwalificatiestructuur. Gezien de problematische benchmarking acht de opleiding het des te belangrijker dat de onderzoekers hun internationale netwerk in de opleiding binnenbrengen via hun onderzoeksnetwerk.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de MVO-competenties op bachelorniveau duidelijker te vermelden.

De commissie raadt de opleiding aan de doelstellingen met betrekking tot vaardigheden een explicietere plaats te geven op bachelorniveau.

De commissie raadt de opleiding aan na te denken over de status van de HRM-component in de opleiding.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie: goed

facet 1.2, domeinspecifieke eisen: goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vond in de opleiding Milieu- en preventiemanagement een programma dat zowel vormelijk als inhoudelijk goed op de beoogde competenties is afgestemd. Het programma voorziet een solide algemene basisvorming, en is volgens de commissie zelfs breder opgevat dan wat op het niveau van de doelstellingen wordt beoogd. Daarnaast is de multidisciplinariteit van de opleiding, die past bij de aard van de milieuproblematiek, goed in het programma vormgegeven.

Het programma wordt concreet ingevuld door de inhoud en didactische aanpak van elk opleidingsonderdeel vast te leggen in de ECTS-fiches. De competentierasters, die jaarlijks worden opgesteld, geven per opleidingsonderdeel aan wat de te verwerven competenties zijn en welk niveau wordt verwacht. Via de competentierasters bewaakt de opleiding dat het competentieprofiel adequaat wordt vertaald naar het curriculum. De meest recente analyse van de competentierasters, die de commissie kon inkijken, toont overtuigend aan dat alle verschillende competentiedomeinen aan bod komen in verschillende opleidingsonderdelen.

De commissie is van oordeel dat de vertaling van de opleidingsdoelstellingen in een leerlijnstructuur, die de opleiding in 2005 implementeerde, de inrichting van de opleiding voor alle betrokkenen erg duidelijk maakt. De opleiding voorziet vijf leerlijnen. In de bachelor maken de studenten kennis met de drie dimensies van duurzame ontwikkeling via de leerlijnen milieu, preventie en management. In de leerlijn milieu en de leerlijn preventie ontwikkelt de student een multidisciplinaire kijk op respectievelijk de milieuproblematiek en de gevaren en risico's van organisaties op het vlak van het welzijn, de veiligheid en gezondheid van de werknemers. De leerlijn management wil studenten in staat stellen de verschillende aspecten van milieu en preventie te managen of te implementeren. Ook de leerlijn academische vorming, waarin de studenten academische vaardigheden verwerven aan de hand van thema's uit de andere leerlijnen, wordt al vanaf het bachelorniveau ingevuld. In de master wordt de leerlijn maatschappelijk verantwoord ondernemen toegevoegd, waarin een integratie van de drie dimensies die in de bachelor apart worden beoogd, aan bod komt. Deze integratie vormt meteen de focus van het masterjaar.

De academisering is naar de mening van de commissie op verschillende plaatsen en in verschillende vormen voldoende aanwezig in de programmaopbouw om van een academische opleiding te kunnen spreken. Er is niet alleen veel aandacht voor academische vaardigheden, studenten evolueren bovendien uitdrukkelijk naar het zelfstandig uitvoeren van onderzoek in de masterproef. De commissie stelde daarnaast vast dat waar nodig ten behoeve van de academisering wijzigingen in de leerlijn worden doorgevoerd. Recent werd de statistische component van de leerlijn academische vorming nog versterkt. Tijdens de gesprekken vernam de commissie bovendien dat de concepten die in de opleiding ten behoeve van de academisering zijn uitgewerkt, ook in andere opleidingen van de HUB zijn ingevoerd.

De opleiding geeft volgens de commissie in het programma op een knappe, geïntegreerde wijze vorm aan de combinatie van praktijkoriëntatie en academische gerichtheid, die de opleidingsdoelstellingen zo kenmerkt. De praktijkoriëntatie en de academische gerichtheid worden enerzijds ingevuld via een 'eigen route': de route 'ondernemend leren', waarin de opleidingsonderdelen expliciet worden ingevuld door praktijkgericht projectwerk, en de route 'academische vorming', waarin de basiscomponenten van wetenschappelijk onderzoek het zwaartepunt vormt. Anderzijds verweeft de route 'andere leerlijnen' de praktijkoriëntatie en de academische vorming doorheen de andere opleidingsonderdelen, door zo veel mogelijk met reële onderzoeksresultaten te werken, expliciete aandacht voor de praktijkrelevantie van de behandelde thema's te hebben en de vertaalslag van wetenschappelijke kennis naar praktijkimplementatie voorop te stellen.

Aan de internationale dimensie van het programma wordt hard gewerkt, en de commissie is van oordeel dat de opleiding op dit vlak op de goede weg is. De projectwerken, de internationale week en het gebruik van het Engels als voertaal voor bepaalde opleidingsonderdelen zorgen ervoor dat de internationale component nu al in de opleiding aanwezig is. De commissie stelde wel vast dat enkele alumni de suggestie gaven om nog meer plaats te geven aan de internationale vergelijkingscomponent in het programma, bijvoorbeeld op het vlak van de milieuwetgeving.

De opleiding is er zich van bewust dat voor de studenten meer mogelijkheden moeten worden gecreëerd om in het buitenland te studeren. Omwille van de interdisciplinariteit van de opleiding, en omwille van de verplichte opleidingsonderdelen die in de bachelor aan de HUB moeten worden gevolgd ten behoeve van het behalen van de attesten, is dit geen vanzelfsprekende opdracht. De commissie stelde echter vast dat de opleiding actief op zoek is naar nieuwe partners, waarbij de commissie de keuze van Belgische partners uit de Franstalige gemeenschap aanbevelenswaardig vindt.

In de opleiding zijn weinig keuzemogelijkheden voorzien, wat volgens de opleiding een gevolg is van de hoge specificiteit van de opleiding, van de combinatie met het behalen van verschillende getuigschriften en van het vrij beperkte studentenaantal. De studenten kunnen op drie momenten een keuze maken. In het tweede bachelorjaar is er de keuze tussen een projectwerk preventie en een projectwerk ergonomie. In de master kunnen de studenten kiezen tussen toegepaste kwantitatieve onderzoeksmethoden en toegepaste kwalitatieve onderzoeksmethoden, in functie van de methodologische focus van de masterproef. Recent werd bovendien de mogelijkheid voorzien om in het kader van de masterproef te kiezen voor een opleidingsonderdeel 'keuzevak' aan een andere Vlaamse instelling van hoger onderwijs. Studenten moeten kiezen tussen dit opleidingsonderdeel en het opleidingsonderdeel projectmanagement.

Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat slechts één student van de nieuwe keuzemogelijkheid gebruik heeft gemaakt, en dat zowel studenten als alumni enerzijds begrepen waarom er een beperkte keuzemogelijkheid is en zich anderzijds ook in die keuze konden vinden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan blijvend werk te maken van internationalisering.

De commissie raadt aan de huidige benaming van de coördinator van een leerlijn ('faculteitscoördinator') te wijzigen in 'leerlijncoördinator'.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon vaststellen dat de praktijkcomponent van de opleiding goed is uitgewerkt. De praktijkgerichtheid van het programma is niet alleen een kenmerk van het traject 'ondernemend leren', maar komt ook in de andere leerlijnen expliciet aan bod.

Studenten kunnen vanaf het eerste bachelorjaar kennismaken met de actuele beroepspraktijk via bedrijfsbezoeken. Vanaf de tweede bachelor worden daar de projecten aan toegevoegd, waarvoor de studenten stage moeten lopen in een bedrijf of organisatie. Indien er thema's zijn waarvoor in eigen huis geen expertise aanwezig is, zo kon de commissie constateren, worden deskundige gastdocenten aangetrokken als titularis van een opleidingsonderdeel. Ook het uitnodigen van gastsprekers voor een gastlezing binnen een opleidingsonderdeel is courant. Uit de documenten kon de commissie daarnaast concluderen dat bovendien geïnvesteerd is in de praktijkoriëntatie van de eigen docenten, door ze bijvoorbeeld de kans te geven mee te draaien in een bedrijfscontext die relevant is voor hun opleidingsonderdeel.

Dat het programma op de beroepspraktijk is gericht, komt volgens de commissie ook tot uiting in het feit dat de studenten tijdens hun opleiding de wettelijk erkende attesten milieucoördinator B, preventieadviseur niveau I en/of preventieadviseur specialisatie ergonomie, en energiedeskundige type A kunnen behalen.

De opleiding heeft op dit vlak een hele weg afgelegd, en de commissie juicht dit toe. Als mogelijk nadeel van deze werkwijze signaleert de commissie wel dat door de specificiteit van deze attesten het curriculum in grote mate door externe elementen wordt bepaald. De commissie is daarom van oordeel dat, indien een tweejarige master in de opleiding wordt ingevoerd, de opleiding de mogelijkheid zou moeten onderzoeken om te werken met minoren, waardoor de studenten de mogelijkheid geboden wordt bepaalde attesten al dan niet te behalen.

De student krijgt in de bachelor twee keer de kans, via het projectwerk milieu en het projectwerk preventie/ergonomie, om de verworven kennis en vaardigheden te toetsen in een reële bedrijfscontext. Studenten brengen twintig dagen door in een bedrijf of organisatie, waar ze worden bijgestaan door een milieucoördinator/milieudeskundige, preventieadviseur of ergonomoom. De student gaat hierbij meestal zelf op zoek naar een stageplaats, en bakent het onderwerp van het project af in overleg met de stagementor en de begeleider van de HUB. Ter ondersteuning van het project worden reflectiesessies voor de studenten georganiseerd. Om deze sessies te ondersteunen, werkt de opleiding met een portfolio. De output van het project is een stageverslag, dat volgens academische standaarden moet worden opgesteld.

In de master werd recent ook het 'interdisciplinair assessmentproject' aan het curriculum toegevoegd, waarin studenten van Milieu- en Preventiemanagement in interdisciplinaire teams met studenten Handelsingenieur en Industriële wetenschappen samenwerken aan een reëel bedrijfsproject.

De commissie is van oordeel dat de stagecomponent van de opleiding nog verder kan worden uitgebreid indien er ruimte vrijkomt in het programma, en werd hierin ondersteund door de vertegenwoordigers van het werkveld. De opleiding gaf tijdens de gesprekken aan plannen in die richting te hebben indien de tweejarige master wordt ingevoerd.

De academisering is op verschillende plaatsen en in verschillende vormen aanwezig in de programmaopbouw. Het verwerven van academische competenties komt niet alleen in de leerlijn academische vorming aan bod, maar ook in de andere leerlijnen van het programma. Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de academische component niet enkel gericht is op onderzoeksmethodologie en statistiek. Het programma beoogt bovendien om de studenten *evidence-based* te laten denken. Studenten leren daarnaast de gebruikte methodologie te verantwoorden, en staan dus ook kritisch ten opzichte van de mogelijkheden van de gebruikte methodes. Het is de bedoeling dat de studenten in hun studie drie keer een volledige onderzoekscyclus doorlopen (projectwerk tweede bachelor, projectwerk derde bachelor en masterproef), waarbij de beoogde academische competenties steeds complexer worden.

De commissie vond voldoende bewijzen voor het feit dat de opleiding het programma continu aanpast onder invloed van de voortdurend evoluerende context waarin de milieu- en preventieadviseur moet functioneren. Het up-to-date zijn, wordt binnen de verschillende leerlijnen bewaakt, en wordt ook verzekerd door de actieve betrokkenheid van de docenten in lopend onderzoek en het aantrekken van gastsprekers. Tijdens de gesprekken constateerde de commissie dat in de faculteitsgroep, waar het programma van de opleiding vorm krijgt, de academische en praktijkcomponenten van de opleidingsonderdelen expliciet worden nagekeken. De commissie kon tijdens de gesprekken met de docenten bovendien vaststellen dat ze de academische oriëntatie en de praktijkgerichtheid steeds in het achterhoofd hebben bij de didactische vormgeving en inhoudelijke invulling van hun opleidingsonderdeel.

Wel is de commissie van oordeel dat het opleidingsonderdeel 'gevaarlijke producten' (tweede bachelor) zo snel mogelijk meer aandacht moet besteden aan de REACH- en CLP-verordeningen. De commissie vindt daarentegen wel dat LDAR in de actualisatie van milieurapportering of milieurecht zou kunnen worden opgenomen.

De commissie kon uit de gesprekken opmaken dat de opleiding voor de invulling van het programma rekening houdt met de suggesties van de resonantieraad, waarin het werkveld wordt vertegenwoordigd. Zo is het invoeren van het 'interdisciplinair assessmentproject' een direct gevolg van het belang dat het werkveld hecht aan het interdisciplinair probleemoplossend samenwerken. Wel vernam de commissie tijdens de gesprekken dat het belang van ergonomie in de opleiding mag worden benadrukt, temeer omdat deze specialisatie weinig wordt aangeboden in Vlaanderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan in de cursus 'gevaarlijke stoffen' zo snel mogelijk meer aandacht te besteden aan de REACH- en CLP-verordeningen.

De commissie raadt de opleiding aan LDAR op te nemen in de actualisatie van het opleidingsonderdeel milieurapportering of milieurecht.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Milieu- en preventiemanagement heeft ervoor gekozen om het programma via leerlijnen vorm te geven, een keuze die de commissie aanbevelenswaardig vindt. De commissie kon vaststellen dat de samenhang binnen de leerlijnen goed wordt vormgegeven.

In de leerlijnen milieu, preventie en management worden in de bachelor eerst de basisbeginselen en onderzoeksmethoden van het hoofdthema van de leerlijn aangereikt. Vervolgens worden deze basisbeginselen verdiept, verbreed en toegepast. Vanaf de derde bachelor en de master evolueren de studenten naar een verkenning van de grenzen van het onderzoeksveld.

In de leerlijn academische vorming worden in het eerste en tweede bachelorjaar de basisbegrippen van onderzoek en onderzoeksmethodieken verworven. In het tweede en derde bachelorjaar, en in de master worden deze verdiept, verbreed en toegepast. In de derde bachelor en de master voeren de studenten dan zelf onderzoek uit.

De opleiding introduceert de leerlijn maatschappelijk verantwoord ondernemen pas in de master, omdat eerst de drie pijlers van MVO sterk gefundeerd moeten worden, vooraleer tot integratie kan worden overgegaan. Wel wordt het concept MVO in de bachelor in sommige opleidingsonderdelen conceptueel al gekaderd, en kunnen de bachelorstudenten ook via het spel 'MVO aan het roer' met MVO in zijn samenhang kennismaken. Bovendien vindt in sommige opleidingsonderdelen al een integratie van twee van de drie P's plaats, en is er dus ook op bachelorniveau al ruimte voor interdisciplinariteit.

De commissie is in aansluiting op deze werkwijze van mening dat in de benaming van de opleidingsonderdelen de interdisciplinariteit op bachelorniveau beter kan worden benadrukt, en dat kan worden overwogen de leerlijn MVO in het bachelorprogramma formeel te versterken. Op die manier vermijdt de opleiding dat een van de krachtigste profileringsaspecten van de opleiding in de bachelor verloren gaat.

De commissie stelde tijdens de gesprekken ook vast dat de masterstudenten voor de keuze van het onderwerp van hun masterproef zowel kunnen opteren voor een onderwerp dat zich situeert in een van de drie p's, als voor een onderwerp dat verschillende p's combineert. De commissie is van oordeel dat de opleiding erop moet toezien dat de integratie van de drie p's bij de masterproef bewaakt wordt, door de student in het zelfgekozen onderwerp de relatie met de andere ontbrekende twee aspecten van *people*, *planet* en *profit* te laten beschrijven.

De commissie constateerde bovendien dat de opleiding binnen de leerlijnen zorgt voor een goede samenhang van de opleidingsonderdelen van een bepaald jaar en het projectwerk in datzelfde jaar. De commissie apprecieert deze aanpak. De keerzijde ervan is wel dat in het tweede bachelorjaar de nadruk op milieu ligt en in het derde bachelorjaar op preventie, zodat deze leerlijnen zich niet geleidelijk naast elkaar ontwikkelen. De commissie vond tijdens de gesprekken echter voldoende bewijs voor het feit dat de studenten deze aanpak niet problematisch vinden. Ook in het kader van de masterproef kon de commissie vaststellen dat opleidingsonderdelen ter ondersteuning worden voorzien.

De samenhang tussen de leerlijnen vindt de commissie soms minder voor de hand liggend. De commissie waardeerde het dat de opleiding een overzicht opstelde van alle opleidingsonderdelen volgens leerlijn en opleidingsjaar. Deze analyse maakt echter ook zichtbaar dat de balans tussen de leerlijnen nog niet in alle opzichten is bereikt, in die zin dat de leerlijn preventie qua aantal studiepunten dominant is. De commissie stelt zich de vraag of de onderlinge afstemming tussen de leerlijnen mogelijk tot stand is gekomen op basis van organisatorische in plaats van inhoudelijke motieven, en is van oordeel dat de verdeling wellicht kan worden geoptimaliseerd. Aansluitend hierop vindt de commissie dat de opleiding inhoudelijke verantwoording moet kunnen geven over waarom een bepaald opleidingsonderdeel wordt toegekend aan een bepaalde leerlijn. De commissie is van mening dat tegen die achtergrond de opleidingsonderdelen technologie I en II en fysica I en II herverdeeld kunnen worden over de leerlijnen milieu en preventie.

De commissie vond voldoende bewijzen dat de samenhang van het programma afdoende wordt bewaakt. Per leerlijn waakt een leerlijncommissie, voorgezeten door een leerlijncoördinator, over de opbouw van competenties doorheen de leerlijn en de afstemming van opleidingsonderdelen. De docenten die opleidingsonderdelen geven die tot de leerlijn behoren, worden in dit overleg betrokken. De faculteitsgroep waakt erover dat de competenties

door het curriculum worden bereikt. Ook wordt bekeken of binnen de leerlijnen een graduele opbouw van de competenties is voorzien. In de faculteitsgroep hebben de decaan en vicedecanen zitting, de coördinatoren van elk van de leerlijnen, de coördinator Onderwijsontwikkeling & kwaliteitszorg en afgevaardigden van de studenten. Uit de gesprekken kon de commissie opmaken dat dit overleg goed verloopt.

De commissie vindt het positief dat de mogelijkheid tot flexibele trajecten wordt voorzien. De faculteit Economie & management werkt met een systeem van aangewezen in plaats van verplichte volgtijdelijkheid, wat wil zeggen dat ze in de ECTS-fiches aangeeft welke opleidingsonderdelen best al behaald zijn alvorens een ander opleidingsonderdeel aan te vangen. De trajectbegeleider van de opleiding werkt samen met de student een op maat gesneden flexibel traject uit, waarbij de aangewezen volgtijdelijkheid van het modeltraject (gecommuniceerd via de ECTS-fiches) en de leerlijnschema's de uitgangspunten vormen om tot een studeerbaar programma te komen.

De opleiding ziet als voordeel van deze werkwijze dat iedereen, ongeacht het voortraject, een programma van zestig studiepunten kan samenstellen dat studeerbaar is. Een nadeel is dat studenten hun flexibel traject ver kunnen doordrijven en in hun programma opleidingsonderdelen kunnen opnemen die bijvoorbeeld over drie jaren heen lopen. Tegen die achtergrond werd in de faculteit een discussiegroep opgericht die moet nadenken over het terugschroeven van de ver doorgedreven flexibilisering, die in sommige gevallen leidt tot een minder ambitieus studieklimaat. Tijdens de gesprekken kon de commissie horen dat problematische situaties ten gevolge van de doorgedreven flexibilisering zich echter bijna niet voordoen in de opleiding Milieu- en preventiemanagement.

De commissie ontving tijdens de gesprekken geen klachten over de samenhang van het programma, en kon uit de documenten concluderen dat de feedback van de studenten over de samenhang van het programma wordt bevestigd en dat het programma wordt bijgestuurd op basis van hun feedback.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om de vormgeving van de leerlijnen en de integratie van leerlijnen verder uit te werken, waardoor een nog meer overtuigende opbouw van het curriculum kan worden bereikt.

De commissie raadt de opleiding aan de leerlijn maatschappelijk verantwoord ondernemen in het bachelorprogramma te versterken.

De commissie raadt de opleiding aan de benaming van de opleidingsonderdelen iets meer af te stemmen op de benaming van de leerlijn en waar mogelijk af te stappen van de traditionele benamingen voor opleidingsonderdelen, die nu nog domineren.

De commissie raadt aan dat de opleiding in de eisen voor de masterproef opneemt dat de student bij een keuze voor een van de drie aspecten van de *Triple Bottom Line* aangeeft wat de resultaten van het onderzoek betekenen voor de andere twee ontbrekende aspecten.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de opleiding Milieu- en preventiemanagement wordt de studietijd structureel gemeten. Zowel in het academiejaar 2007-2008 als in het academiejaar 2009-2010 werden studietijdmetingen uitgevoerd. De commissie kon constateren dat de resultaten van deze metingen in de opleiding worden besproken, dat wijzigingen worden doorgevoerd waar nodig en dat er vervolgens een duidelijke communicatie naar de studenten is.

De commissie kon uit de documenten vaststellen dat de resultaten uit de studietijdmetingen over het algemeen goed zijn. Er is geen sprake van grote knelpunten, wat studenten en alumni tijdens de gesprekken bevestigden.

In 2007-2008 werd in het eerste bachelorjaar een studietijdmeting uitgevoerd, waarbij de studenten op vier meetmomenten moesten inschatten hoeveel studietijd ze hadden besteed per opleidingsonderdeel. Per studiepunten rapporteerden ze een studietijd van 22,8 uur. Gezien de lage responsgraad voor de meting na de septemberzitting werd deze echter niet mee in beschouwing genomen. Dit betekent volgens de opleiding dat de reële studietijd per opleidingsonderdeel binnen de decretaal voorziene grens van 25 en 30 uur per studiepunten ligt. Voor de studietijdmetingen hanteert de opleiding een vork van 20 tot 35 uren studietijd per studiepunten.

Bij de studietijdmeting in 2009-2010, die in alle bachelorjaren en in het masterjaar werd uitgevoerd, bleek de door de docenten geschatte studietijd voor het eerste en het tweede bachelorjaar overeen te komen met de studielast die de studenten rapporteerden. In het derde bachelorjaar bleek uit de studietijdmeting dat de belasting hoog is in het eerste semester, en ook in het masterjaar is de gerapporteerde studietijd hoog.

Indien er opleidingsonderdelen zijn waarvoor de gemeten studietijd onder of boven deze grenswaarden ligt, wordt ingegrepen en wordt in overleg met de studenten een oplossing gezocht. Dit gebeurde recent nog voor het projectwerk milieu in het tweede bachelorjaar, dat nu acht in plaats van zes studiepunten telt. Daar waar in de studietijdmeting van 2009-2010 een hoge studielast werd gerapporteerd, zo kon de commissie vaststellen, worden verbeteringsacties opgezet.

Ook voor de planning van opleidingsonderdelen en examens vond de commissie voldoende bewijzen voor het feit dat de opleiding rekening houdt met de behoeften van de studenten. Op die manier bevordert de opleiding actief de studeerbaarheid.

De commissie was opgetogen over de recente initiatieven van de opleiding om piekbelasting bij studenten te vermijden. Overleg met studenten en een analyse van de ECTS-fiches wezen er immers op dat deze piekbelasting in het derde bachelorjaar en de master aanwezig is. In die jaren is er conform het didactische concept van de opleiding een toename van het aantal opdrachten dat studenten moeten uitvoeren. In samenspraak met de studenten worden nu enkele wijzigingen in de planning uitgewerkt, die de druk op sommige momenten moeten verlichten. De voorstellen zullen besproken worden met de docenten van de betrokken opleidingsonderdelen. Bovendien zullen de docenten aangezet worden om in de ECTS-fiches duidelijk te communiceren over de opdrachten.

De opleiding is erin geslaagd een programmering te realiseren met weinig springuren. De commissie stelde tijdens de gesprekken vast dat studenten hierdoor dagen of dagdelen op een geconcentreerde manier kunnen besteden aan zelfstudie en aan projecten. De examenplanning wordt zo veel mogelijk zodanig gerealiseerd dat studenten zich optimaal op het examen kunnen voorbereiden. De commissie kon uit de documenten en de gesprekken bovendien opmaken dat er ook wekelijkse spreekuren en aangepaste werkvormen zijn, die de studenten stimuleren om de leerstof bij te houden.

De commissie vond dat er een goede begeleiding is voor zij-instromers in de richting van een adequaat studietijdgebruik en de samenstelling van een studeerbaar flexibel programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie was onder de indruk van het didactische concept van de opleiding, dat niet alleen fraai is uitgewerkt maar bovendien ook duidelijk ondersteunend werkt voor de realisatie van de opleidingsdoelstellingen. In het didactische concept is ruimte voorzien voor vier op elkaar afgestemde aspecten: de leerinhouden, de onderwijsmethoden, het gehanteerde studiemateriaal en de wijze waarop de beoogde competenties worden getoetst. Ook de niveau-indicatoren van het HUB-competentiemodel worden meegenomen in het didactische concept.

Tijdens het bezoek en uit de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de opleiding een brede waaier van werkvormen en leermiddelen inzet. Conform het competentieprofiel van de opleiding wordt doorheen de bachelor en master een stijgende zelfsturing van de student verwacht. De gekozen werkvormen en leermiddelen volgen het didactische concept ook in die zin dat praktijkoriëntatie en academische gerichtheid belangrijk zijn. Daarnaast is in de werkvormen en leermiddelen ruimte voorzien voor enerzijds het inoefenen van en reflecteren over de *Triple P* en anderzijds de integratie van de drie pijlers. De commissie is van oordeel dat het gebruikte studiemateriaal up-to-date is, al stelde ze zich vragen bij het uitgeven van een cursusdeel milieu, dat een

letterlijke overname is van de Vlarem I-tekst en zijn bijlagen. De commissie is van mening dat de studenten ook direct met de versie op internet in contact kunnen worden gebracht.

In de beginfase, zo constateerde de commissie, werkt de opleiding vooral met hoorcolleges en werkcolleges, waarna geleidelijk wordt overgegaan tot het gebruiken van casestudies en individueel en groepswork. In nog verdere stadia van de opleiding wordt de student geacht deel te nemen aan plenaire discussies, moet hij kritisch reflecteren over de eigen prestaties en moet hij een portfolio opmaken, waarin ook aandacht is voor het eigen functioneren ten aanzien van de *Triple P*. De opleiding kiest bovendien voor projectwerk, om zowel academische als praktijkgerichte vaardigheden in te oefenen. Zowel in het projectwerk als in het spel 'MVO in het roer' worden de drie dimensies van de opleiding goed ingeoefend en wordt een eerste stap naar integratie gezet. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de didactische werkvormen in de master de kritische houding bij studenten en de beroepsattitudes ontwikkelen.

Voor wat de inzet van leermiddelen betreft, wordt aanvankelijk vooral gewerkt met basishandboeken en zelfgeschreven cursussen. Daarna wordt Nederlandstalige en Engelstalige vakliteratuur geïntroduceerd. Op masterniveau wordt dan gebruikgemaakt van slidemateriaal en hoofdstukken uit gespecialiseerde internationale boeken. De commissie apprecieerde dat ook internationale artikels uit wetenschappelijke *peer-reviewed* tijdschriften worden gebruikt. In de master worden de studenten geacht zelf relevante literatuur op te zoeken en te interpreteren. De praktijkvoorbeelden, ervaringen en cases die worden besproken, zijn ontleend aan de beroepspraktijk. Bovendien worden studenten in stijgende mate geconfronteerd met het eigen onderzoek van de docenten.

Op deze wijze wordt ook vormgegeven aan het principe van groeiende zelfstandigheid van de student ten aanzien van de leerstof. Door gradueel meer complexe werkvormen te gebruiken en meer initiatief en zelfsturendheid van de studenten te verwachten, worden de studenten ook doorheen het traject klaargestoomd om deze complexere werkvormen en leermiddelen op geschikte wijze te kunnen hanteren. Hoewel studenten tijdens de gesprekken aangaven dat het zeker in de masterjaren even aanpassen is, gaf de opleiding aan dat ook deze confrontatie soms leerrijk is en op die manier het zelfsturend vermogen van de studenten aanwakkert. De commissie constateerde dat de opleiding goed gedoseerd te werk gaat en de zelfsturendheid van de studenten pas verwacht op een moment dat ze hiertoe voldoende zijn gevormd.

De commissie is van mening dat er op het vlak van nieuwere onderwijsvormen (bijvoorbeeld multimedia, ICT, sociale netwerken) nog een intensivering mogelijk is. Hoewel tijdens de gesprekken enkele beloftevolle pilootprojecten werden besproken (zoals *blended learning* in het avondprogramma van de handelsingenieurs), zijn de commissie geen concrete plannen ter ore gekomen om dit te implementeren in de opleiding Milieu- en preventiemanagement.

In de opleiding wordt binnen de leerlijnen structureel overleg gepleegd over de gebruikte werkvormen en het studiemateriaal. Het is daarbij de bedoeling dat de afstemming in onderling overleg gebeurt, eerder dan dat heel sturend wordt gewerkt. De leerlijncommissies maken voor deze afstemming gebruik van een overzicht van de gebruikte werkvormen en leermiddelen, dat de commissie tijdens de visitatie kon inkijken. Hoewel de commissie dit een goede werkwijze vindt, is de commissie van oordeel dat de classificatie van de gebruikte werkvormen herbekeken dient te worden. Zo kon de commissie vaststellen dat niet alles wat op het overzicht als hoorcollege wordt aangegeven, ook werkelijk alleen hoorcollege in de klassieke betekenis van het woord is. Vaak betreft het een combinatie van werkvormen, die vaak interactiever zijn dan wat de term 'hoorcollege' doet geloven. Dit werkt volgens de commissie verwarrend.

De commissie constateerde dat informatie over de nagestreefde kwaliteitsnormen voor studiemateriaal ter beschikking wordt gesteld van de docenten. Studenten evalueren regelmatig de gebruikte werkvormen en -middelen, en tijdens de gesprekken kon de commissie horen dat waar nodig verbeteringsacties worden opgezet.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan het overzicht van de gebruikte werkvormen en leermiddelen, dat gebruikt wordt ten behoeve van het overleg in de leerlijncommissies, concreter uit te werken.

De commissie raadt de opleiding aan om de studenten direct met de versie op internet van Vlarem I kennis te laten maken, in plaats van de tekst letterlijk over te nemen in de cursus.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De HUB werkt met een onderwijs- en examenreglement. Er werden instellingsbreed kwaliteitsafspraken gemaakt voor de examenresultaten, waarbij een kwalitatieve omschrijving van de prestatieniveaus wordt voorzien, waarmee bij de puntentoekenning rekening wordt gehouden. Daarnaast is ten behoeve van de docenten een 'procedure evaluatie van studenten' uitgewerkt, waarin vijf krachtlijnen voor een goed evaluatiesysteem zijn geformuleerd: evaluatietransparantie, doelstellingenvaliditeit, betrouwbaarheid, redelijkheid en de keuze van een adequate evaluatievorm. De commissie vindt het bestaan van een duidelijk uitgewerkte procedure erg nuttig, maar vindt het nog onduidelijk op welke manier de geformuleerde krachtlijnen voor het toetsbeleid daadwerkelijk worden bewaakt.

De commissie zag tijdens het visitatiebezoek dat in de opleiding Milieu- en preventiemanagement ruimte is voorzien voor verschillende toetsvormen, waarbij de opleiding conform het competentieprofiel kennis, attitudes én vaardigheden wil toetsen. Door de jaren heen wordt er in de toetsing ook meer zelfsturendheid en kritische zin van de studenten verwacht. In de bachelorjaren wordt aanvankelijk gebruikgemaakt van schriftelijke examens, die gesloten of open boek kunnen zijn. In de bachelor wordt voor sommige opleidingsonderdelen bovendien een deel van het puntentotaal via groepswerk geëvalueerd. In de projecten, die verspreid zijn tussen de tweede bachelor en de eerste master, worden de studenten geëvalueerd op basis van het werk dat ze uitvoeren in een bedrijf en de mondelinge en/of schriftelijke rapportering hierover. Zowel proces- als productevaluatie wordt hierbij ingezet. In de masterjaren is er meer ruimte voor mondelinge examens, waarop de studenten eigen papers verdedigen.

De commissie apprecieerde de variatie van de assessoren die de opleiding voorziet: de opleiding, het werkveld en *peer review* door collega-studenten. Ze vond bovendien de inzet van zelfevaluatie-instrumenten, zoals de portfolio, sterk en is van mening dat deze praktijk na evaluatie dient te worden uitgebreid naar de master.

De evaluatiewijzen worden per opleidingsonderdeel verduidelijkt in de ECTS-fiches. De opleiding werkt voorts met proefexamens, en de studenten hebben steeds recht op een nabespreking van hun examens. De commissie kon uit de gesprekken besluiten dat de criteria van de toetsing duidelijk geëxpliciteerd zijn en bekend zijn bij de studenten.

De opleiding Milieu- en preventiemanagement beschikt over een examencommissie, die de examenresultaten van de studenten officieel vaststelt. Elke faculteit heeft een interne beroepscommissie, die bevoegd is voor klachten, het vaststellen van laattijdig binnengekomen buitenlandse resultaten en het herstellen van materiële vergissingen. In geval van betwisting van examenresultaten kunnen studenten bij de centrale ombudsdienst terecht. Dit is ook het geval indien een student van oordeel is dat de gebruikte toetsvorm niet conform is met wat op de ECTS-fiches wordt vooropgesteld.

Na elke zitting vindt een screening van de puntenprofielen van elk opleidingsonderdeel plaats. De examencommissie kan de examenresultaten voor een groep studenten of voor een individuele student aanpassen indien er indicaties zijn dat de toegekende cijfers onredelijk zijn.

Bij de examenplanning probeert de opleiding de voorbereidingstijd voor de studenten te optimaliseren. De commissie kon echter vaststellen dat naar het oordeel van de studenten de voorbereidingstijd voor de examenzitting in juni relatief kort is in vergelijking met de voorbereidingstijd in januari.

De opleiding heeft een toetsraster opgesteld om de variëteit van de gebruikte toetsvormen te bewaken. Binnen de leerlijnen wordt over de toetsing structureel overleg gepleegd. De opleiding heeft de ambitie om de koppeling tussen het competentieprofiel en de toetsvormen nog te optimaliseren, en hoopt dit te realiseren via het opstellen van domeinspecifieke leerresultaten. Het is de bedoeling om tot vijftien leerresultaten te komen, die verder zullen worden uitgewerkt in kerndoelen. Deze kerndoelen omschrijven concreet, meetbaar en observeerbaar gedrag en leggen op die manier de link met het toetsbeleid. De commissie is van oordeel dat deze inspanning moet worden voortgezet.

Positief vindt de commissie bovendien dat er sprake is van een kwaliteitsbewaking van het toetsgebeuren op centraal niveau. Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de instelling onderzoekt om voor de screening van de examenvragen te werken met een systeem van collegiale supervisie. Deze werkwijze is echter moeilijk te implementeren in kleinere opleidingen.

Naast het overleg binnen de leerlijncommissies op basis van het toetsraster spreekt de student via de EVADIHA-enquête en de kwaliteitsbarometer ook zijn opinie uit over de kwaliteit van de toetsing. Bij de bespreking van het onderwijsrendement wordt ook specifiek gekeken naar opleidingsonderdelen met hoge of lage slaagpercentages, en wordt bijgestuurd waar nodig.

De commissie kon vaststellen dat de opleiding ook bijscholingsactiviteiten over competentiegericht evalueren organiseert.

De commissie constateerde dat de examenvragen in de eerste bachelorjaren vooral naar de kennis peilen, terwijl er in latere jaren meer ruimte is voor toepassings- en inzichtsvragen, wat overeenstemt met het didactische concept van de opleiding. De examenvragen zijn bovendien duidelijk gerelateerd aan de leerinhoud van de opleidingsonderdelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de voorbereidingstijd voor de examenzitting in juni te herbekijken in vergelijking met de voorbereidingstijd in januari.

De commissie raadt de opleiding aan de inspanning verder te zetten om een striktere koppeling te bereiken tussen de toetsing en de beoogde competentie.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef van de opleiding Milieu- en preventiemanagement omvat zestien studiepunten. De commissie was onder de indruk van het goed uitgewerkte masterproefconcept van de opleiding, waarbij de output niet langer een omvangrijke thesis maar een concept voor een wetenschappelijk artikel is. De commissie vindt de keuze om het artikel van de masterproef op te stellen volgens de APA-richtlijnen aanbevelenswaardig. Deze richtlijnen worden bovendien al vanaf het eerste bachelorjaar aan de studenten aangeleerd. Wel was de commissie van oordeel dat aan enkele vormelijke aspecten van de masterproef, zoals het voorzien van een voorblad met primaire gegevens, nog kan worden gewerkt. Daarnaast vindt de commissie ook dat de abstracts van de artikelen structureel in het Engels zouden moeten worden opgesteld.

De onderwerpen van thesissen situeren zich grotendeels binnen het lopende onderzoek van de docenten die verbonden zijn aan de opleiding. Mogelijke onderwerpen worden aan de studenten aangeboden via een databank. Er is een brede waaier van onderwerpen beschikbaar. Masterproeven kunnen zowel fundamenteel als toegepast onderzoek inhouden. Studenten mogen ook zelf een onderwerp voorstellen indien dit past binnen de expertise van de docenten.

Het merendeel van de gekozen onderwerpen wordt gekenmerkt door MVO-aspecten en door multidisciplinariteit, wat de commissie een goede zaak vindt. Toch kiest de opleiding er ook expliciet voor dat de studenten zich kunnen specialiseren in de keuze van onderwerp van masterproef, bijvoorbeeld door een onderwerp te kiezen dat zich slechts richt op één van de drie pijlers van de *Triple P*. Hoewel de commissie deze keuze te verdedigen vindt, is ze van oordeel dat de studenten in dat geval in het artikel verplicht moeten worden om te reflecteren over de consequenties van de onderzoeksresultaten voor de andere pijlers die in de opleiding aanwezig zijn (bijvoorbeeld in de paragraaf 'discussie en aanbevelingen' binnen het artikel).

De opleiding heeft duidelijke criteria en procedures voor de masterproef opgesteld en voorziet al in het derde bachelorjaar een infosessie over de masterthesis. Hoewel de commissie tijdens de gesprekken kon horen dat de planning voor de masterthesis ambitieus is, kon de commissie er zich ook van vergewissen dat de opleiding alles in het werk stelt om de studenten te ondersteunen in het halen van de vooropgestelde timing. Zo ondersteunen hun promotoren de studenten in het opstellen van hun planning. De timing van de uitvoering van kwalitatief en kwantitatief onderzoek wordt in het bijzonder bewaakt. Daarnaast moeten de studenten in het opleidingsonderdeel 'wetenschappelijk publiceren' ook zelf een timing uitwerken. De opleiding zorgt er bovendien voor dat alle studenten het onderwerp van hun masterproef al in het derde bachelorjaar kennen, wat de haalbaarheid van het hele traject van de masterproef bevordert.

De faculteit Economie & management heeft een document 'Goed promoterschap masterproeven faculteit Economie & management' opgesteld, waarbij de verschillende aspecten van de inhoudelijke begeleiding door de promotor worden belicht. Positief vond de commissie ook dat er een maximum wordt gesteld aan het aantal masterproeven dat een docent mag begeleiden. De commissie kon bovendien vaststellen dat masterproeven enkel worden begeleid door doctores of docenten die bezig zijn een doctoraat voor te bereiden.

De commissie apprecieerde de ondersteunende opleidingsonderdelen die specifiek en parallel bij de masterproef worden ingezet, zoals 'wetenschappelijk publiceren' en 'kwalitatieve onderzoeksmethoden' en 'kwantitatieve onderzoeksmethoden'. Ze waardeert ook dat in het opleidingsonderdeel 'wetenschappelijk publiceren' een wetenschappelijke poster wordt opgesteld van de masterproef, die studenten presenteren aan studenten uit het derde studiejaar bachelor.

Tijdens de gesprekken vernam de commissie dat in de opleiding vanaf het eerste bachelorjaar ook aandacht is voor plagiaat. De commissie stelde vast dat de opleiding over de nodige software beschikt om plagiaat elektronisch op te sporen, maar dat de masterproeven niet structureel op plagiaat worden getest. De opleiding opteert er eerder voor om een preventiebeleid te voeren en alleen in geval van twijfel de masterproef te controleren op plagiaat. Aangezien de studenten hun masterthesis sowieso elektronisch indienen, is de commissie echter van oordeel dat het een meerwaarde is om alle masterproeven op plagiaat te controleren.

De evaluatie van de masterproef gebeurt door een jury, bestaande uit een voorzitter, de promotor en een verslaggever, en gebeurt gedeeltelijk op basis van een mondelinge verdediging. Het uiteindelijke puntentotaal is gebaseerd op de scores voor het schriftelijke werk en de mondelinge rapportering. De beoordeling van het schriftelijke werk gebeurt op basis van tien evaluatiecriteria, waarbij ruimschoots ruimte voorzien is voor academische vereisten (wetenschappelijke positionering, methodologische verantwoording, wetenschappelijke kwaliteit en kritische reflectie). De studenten worden via verschillende kanalen op de hoogte gebracht van deze kwaliteitscriteria.

De commissie denkt dat het, ten behoeve van de duidelijkheid over het gerealiseerde niveau van de masterproeven, zinvol kan zijn om de schriftelijke neerslag en de mondelinge verdediging afzonderlijk te beoordelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de abstract van het artikel van de masterproef structureel in het Engels op te stellen.

De commissie raadt de opleiding aan de studenten in het artikel verplicht te laten reflecteren over de consequenties van de onderzoeksresultaten voor de andere pijlers die in de opleiding aanwezig zijn.

De commissie raadt de opleiding aan de geschreven output van de masterproef en de verdediging afzonderlijk te beoordelen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.
- master:
- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding. Om toegelaten te worden tot de master Milieu- en preventiemanagement, moeten kandidaten beschikken over het diploma van bachelor Milieu- en preventiemanagement.

De commissie kon vaststellen dat de informatie over de procedures van EVC en EVK op instellingsniveau erg goed zijn uitgewerkt. Studenten die niet in het bezit zijn van een van de diploma's die rechtstreeks toegang bieden tot de bacheloropleiding, kunnen via een toelatingsassessment toch worden toegelaten. De opleiding heeft ook veel zij-instromers; dat wil zeggen mensen die al één of meerdere jaren hoger onderwijs hebben

gevolgd. Studenten die zich aanbieden met creditbewijzen die ze elders verworven hebben (EVK's), worden doorverwezen naar de trajectbegeleider, die hen helpt om een flexibel of individueel traject op te stellen.

De commissie is van oordeel dat de opleiding over een zeer goede procedure beschikt voor het bepalen van flexibele programma's. Ook de begeleiding van de student is goed. De opleiding verdiept zich in het profiel van zij-instromers voordat een flexibel programma wordt samengesteld. Indien dit ambigue resultaten oplevert, worden de invulling van het flexibele traject en eventuele vrijstellingen door de trajectbegeleider doorgesproken met de docent van het opleidingsonderdeel waarover twijfel bestaat.

De studenteninstroom van de opleiding steeg in de periode 2004-2006 van 19 naar 43 studenten. Tot en met het academiejaar 2009-2010 bleef de studenteninstroom constant, met een gemiddelde van 44 studenten. In het academiejaar 2010-2011 is er een sterke daling van de studenteninstroom op te tekenen naar 25.

Uit de instroomcijfers blijkt dat de opleiding ook interessant is voor zij-instromers, een vaststelling die de commissie positief acht. Tot 2009-2010 bleef het aantal generatiestudenten constant op ongeveer de helft van de instromende studenten staan. Het aantal niet-generatiestudenten dat al over een ander diploma hoger onderwijs beschikt, varieerde doorheen de jaren, maar was in 2009-2010 ongeveer gelijk aan het aantal generatiestudenten.

De daling van de instroom in 2010-2011 is het sterkst bij de groep zij-instromers die al over een diploma hoger onderwijs beschikken, maar is ook substantieel in de groep generatiestudenten en zij-instromers zonder ander diploma. Opmerkelijk is ook dat alle generatiestudenten in 2010-2011 een ASO-vooropleiding hebben genoten, terwijl in 2009-2010 nog vijf van de zeventien generatiestudenten een TSO-achtergrond hadden.

Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de opleiding in de faculteitsgroep het thema van de terugval van de instroom al heeft geagendeerd. De opleiding is van mening dat het te vroeg is om te spreken van een tendens, en heeft niet meteen een verklaring voor de terugval in de instroom. De commissie is van oordeel dat de opleiding de echte oorzaak van de terugval van het aantal studenten in 2010-2011 moet proberen te achterhalen.

Wel kon de commissie vaststellen dat de commissie in samenspraak met de studenten enkele initiatieven naar voor heeft geschoven die de instroom opnieuw op peil moeten krijgen. Zo kunnen studenten als ambassadeurs terug naar hun middelbare school gaan om de opleiding voor te stellen. De opleiding gaat ook juniorcolleges organiseren voor humaniorastudenten en het simulatiespel 'MVO aan het roer' ruimer opentrekken naar andere doelgroepen, zoals de humaniorastudenten. Daarnaast moeten de docenten met hun onderzoek meer in de media komen en moet de opleiding ook duidelijker aan bod komen in *HUB Business News*, een tijdschrift dat de instelling verspreidt onder haar bedrijfscontacten.

De instroom bestaat uit mensen met zowel een TSO- als een ASO-achtergrond, en mensen uit zowel de alfa- als uit de bètawetenschappen. De opleiding stelt vast dat bepaalde opleidingsonderdelen moeilijker zijn voor mensen met een alfawetenschappelijke achtergrond. Er worden geen aparte trajecten voor deze mensen opgezet, maar ze kunnen wel gebruikmaken van de goed uitgewerkte studiebegeleiding van de opleiding en de instelling. Voor een aantal opleidingsonderdelen worden monitoraten georganiseerd (namelijk anorganische scheikunde, fysica en statistiek I & II), waar alle geïnteresseerden aan kunnen deelnemen. De opleiding checkt in de jaarlijkse didactische evaluaties ook of de inhoud van de opleidingsonderdelen aansluit bij de voorkennis van de studenten. Voorafgaand aan de toelating zijn er bovendien zeer ruime mogelijkheden voor toekomstige studenten om zich te oriënteren op de mogelijkheden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan dat de opleiding de oorzaak van de teruglopende instroom nader onderzoekt.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	goed
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studielast:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De HUB, de faculteit Economie & management en de opleiding Milieu- en preventiemanagement beschikken volgens de commissie over een degelijk personeelsbeleid. De wijze waarop de kwaliteit van het personeel wordt bewaakt, is gedegen en zorgvuldig.

De opleiding werkt voor de aanwerving en selectie van nieuwe personeelsleden met duidelijk uitgewerkte procedures, die op het niveau van de HUB zijn vastgelegd. Selectie en aanwerving van leden van het onderwijzend personeel (OP) en het administratief en technisch personeel (ATP) gebeuren door een selectiecommissie, die een gemotiveerde rangschikking van de kandidaten opstelt en deze aan het directiecomité van de instelling bezorgt. Vervolgens wordt de rangschikking ter bekrachtiging aan de raad van bestuur van de HUB voorgelegd.

- Bij aanwerving wordt gekeken naar de vereiste onderwijs- en onderzoekskwaliteiten van de kandidaten en de inhoudsdeskundigheid. Er worden selectiegesprekken gevoerd, en de kandidaten moeten een didactische proef afleggen. In het kader van de academisering wordt voor de aanwerving van leden van het OP ook het advies gevraagd van de faculteit Economie & bedrijfskunde van de K.U.Leuven.
- De selectieprocedure van het ATP wordt geleid door een selectiecommissie, met aan het hoofd het diensthoofd van de betrokken dienst. De kandidaten worden geselecteerd op basis van technische proeven en een selectiegesprek.
- Gastprofessoren kunnen buiten de standaardprocedure om worden geselecteerd. De aanwerving van contractuele onderzoekers gebeurt meestal in het kader van welbepaalde onderzoeksprojecten, en gebeurt meestal op voorstel van de promotor van het project.

De commissie stelde vast dat nieuwe personeelsleden bij hun indiensttreding goed worden begeleid. Ze krijgen een onthaalmap en worden uitgenodigd op een infosessie. Nieuwe collega's krijgen een peter of meter toegewezen, en worden na het eerste semester van aanstelling uitgenodigd voor een lunchgesprek met de algemeen directeur.

Jaarlijks werken de decaan en vicedecanen van de faculteit de taakinfilling van de docenten uit, waarbij enerzijds rekening wordt gehouden met de noden van de opleiding en anderzijds wordt uitgegaan van de competenties en interesses van de docent. Het takenpakket van de docenten is samengesteld uit de clusters onderwijsverstrekking, wetenschappelijk onderzoek, maatschappelijke dienstverlening en onderwijs- en beleidsondersteunende opdrachten. Voor elke medewerker wordt een taakomschrijving ingevuld, waarbij voor elke takencluster de belasting wordt ingeschat.

De opleiding werkt met functioneringsgesprekken, enerzijds ten behoeve van de begeleiding van de personeelsleden, anderzijds als ondersteuning van de beoordelingsprocedure. Het functioneringsgesprek vindt jaarlijks plaats, de eerste twee jaren na de aanwerving. Nadien geldt een tempo van één keer per twee jaar. Daarnaast wordt op regelmatige basis informeel over het functioneren gesproken. De commissie is er niet van

overtuigd dat deze informele momenten voldoende zijn, en vindt dat minimaal één functioneringsgesprek per jaar optimaal is.

De commissie waardeert het dat de leerlijn- en onderzoekscoördinatoren de functioneringsgesprekken voeren voor wat respectievelijk de onderwijs- en onderzoeksopdracht van de docenten betreft. Dat de gesprekken op het juiste niveau plaatsvinden, maakt volgens de commissie de jaarlijkse organisatie van de functioneringsgesprekken haalbaar.

De commissie stelde vast dat de opleiding over een uitgewerkt evaluatiebeleid voor haar personeelsleden beschikt. Minstens na het eerste en het tweede jaar van dienst wordt een evaluatie uitgevoerd, nadien is de evaluatie vijfjaarlijks. Het evaluatiecollege van de faculteit, dat bestaat uit de decaan en de twee vicedecanen, voert de evaluatie uit op basis van het activiteitenverslag van het personeelslid, de meetgegevens over de onderwijs- en onderzoeksprestatie en de afspraken die werden gemaakt tijdens de functioneringsgesprekken. Voor het ATP wordt op vergelijkbare wijze gewerkt.

De evaluatie vormt een essentieel onderdeel in het bevorderingsbeleid van de HUB. Voor de bevordering van docenten wordt rekening gehouden met didactische competenties, onderzoekprestaties en engagement voor de organisatie.

Via de personeelsenquête worden de kwaliteit van het personeelsbeleid en de resultaten ervan gemonitord. De tevredenheid van de docenten is over het algemeen groot. Waar problemen in de metingen worden gesignaleerd, kon de commissie vaststellen dat de opleiding probeert te remediëren.

De commissie constateerde dat de faculteit Economie & management, waartoe de opleiding Milieu- en preventiemanagement behoort, beschikt over een robuust intern aanbod van onderwijskundige professionalisering.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan minimaal één functioneringsgesprek per jaar te laten plaatsvinden, ook na de eerste twee jaar van aanwerving.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Aan de HUB, in de faculteit Economie & management en de opleiding Milieu- en preventiemanagement wordt via een meetsleutel expliciet rekening gehouden met de onderzoekscompetenties van het OP bij aanwerving, evaluatie en bevordering. De commissie heeft veel waardering voor de wijze waarop de opleiding, door een gerichte aanwervingspolitiek, het percentage *PhD's* en actieve onderzoekers in de opleiding op een niveau heeft gebracht dat ruimschoots aan de academiserings-eisen voldoet.

In de taakverdeling van de docenten wordt expliciet voorzien dat zij halftijds worden ingezet voor onderwijs en halftijds aan onderzoek doen. De overgrote meerderheid van de docenten van de opleiding bestaat uit actieve onderzoekers, die onder andere in de vorm van publicaties substantieel bijdragen aan de onderzoeksoutput van de HUB. De docenten zijn voornamelijk verbonden aan het Centrum voor Economie en Duurzaam Ondernemen en de *Human Relations Research Group*. Onderzoekers worden ook aangezet om samenwerkingsverbanden aan te gaan met de K.U.Leuven of andere universiteiten. De commissie kon bovendien vaststellen dat de docenten van de opleiding in de voorbije jaren steeds meer zijn gaan publiceren.

De opleiding probeert ook de uitwisseling van docenten met haar prioritaire internationale partners op de rails te zetten. Uit de documenten kon de commissie bovendien constateren dat heel wat docenten een internationaal onderzoeksnetwerk hebben uitgebouwd, in het kader waarvan ze in het buitenland onderzoek uitvoeren en/of doceren.

De opleiding werkt voor heel wat opleidingsonderdelen met gastdocenten, die hun praktijkervaring in de opleiding kunnen integreren. De commissie constateerde dat de gastdocenten en gastsprekers specialisten zijn die het hele spectrum van de opleiding bestrijken, zowel qua thematiek als qua affiliatie (bedrijven, organisaties, overheden). Het OP van de opleiding houdt bovendien voeling met de beroepspraktijk door de praktijkoriëntatie van het eigen onderzoek. Vele leden van het OP hebben contacten met binnen- en buitenlandse organisaties en bedrijven, wat zich ook uit in samenwerking ten behoeve van de projecten/stages van de studenten van de opleiding Milieu- en preventiemanagement.

Het onderwijzende personeel is verantwoordelijk voor het op peil houden van de eigen deskundigheid. De commissie zag dat de docenten van de opleiding Milieu- en preventiemanagement op dit vlak heel wat inspanningen leveren en hierin worden gewaardeerd door collega's van de eigen instelling. Docenten volgen waar nodig bijscholing, en de commissie kon uit de documenten opmaken dat de goede contacten in de bedrijfswereld al hebben geleid tot docentenstages. Ook neemt het OP deel aan internationale congressen. Het wordt hierin financieel ondersteund door de onderzoeksraad. Daarnaast is er ook een intern activiteitsaanbod, waarbij via onderzoeksseminaries aan kennisdeling wordt gedaan. De faculteit nodigt bovendien enkele keren per jaar gastsprekers uit op *business seminars*, waarop – zo kon de commissie vaststellen – ook voor de opleiding relevante thema's worden geagendeerd. De commissie kon uit de gesprekken besluiten dat de docenten tevreden zijn over de voorziene mogelijkheden tot professionalisering.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de internationale ervaring van het personeel te verbreden en de mogelijkheden voor docentenuitwisseling uit te bouwen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De nabijheid van de docenten bij de studenten komt naar voor als een sterk punt van de opleiding. Deze nabijheid wijst volgens de commissie op een voldoende grote kwantiteit van het personeel.

De commissie kon tijdens de visitatie vaststellen dat de opleiding 40 docenten inzet voor de realisatie van de bacheloropleiding. In de master zijn dit er 22. In deze aantallen zijn ook de gastdocenten opgenomen. De meeste docenten zijn voltijds aangesteld, maar hebben ook een opdracht in andere opleidingen van de HUB. Hoewel de commissie de verwevenheid met andere faculteiten in vele opzichten positief vindt, was uit de door de opleiding aangereikte gegevens de juiste verhouding met andere opleidingen niet steeds helder. Tijdens de gesprekken kon de opleiding echter de nodige opheldering verschaffen.

De meeste docenten van de opleiding bevinden zich in de leeftijdsklasse van 30-39 jaar. Ook de categorie tussen 40 en 49 jaar is goed vertegenwoordigd, gevolgd door de categorie tussen 50 en 59 jaar.

De commissie constateerde dat in het academiejaar 2009-2010 76 procent van de studiepunten van de bachelor werd verzorgd door doctores. In de master loopt dit percentage op tot 97 procent. 68 procent van de studiepunten in de bachelor wordt verzorgd door actieve onderzoekers; in de master is dat 95 procent. Voor de berekening van deze percentages werden zowel OP als gastdocenten in beschouwing genomen. De commissie is opgetogen over de vooruitgang die werd gemaakt op dit vlak sinds 2003.

De docenten zijn tevreden over de taakbelasting, en vinden de werkdruk hoog maar hanteerbaar. De commissie kon zien dat de opleiding inspanningen levert om de woon-werkbalans van de personeelsleden op peil te houden. Het taakinfillingsprotocol wordt gezien als een instrument dat hierbij ondersteuning moet bieden.

Bij jonge collega's die net een doctoraat hebben behaald, wordt de werkdruk soms iets hoger ervaren, omdat de combinatie van onderwijs, onderzoek en administratie nieuw voor hen is. Toch wijst de personeelsenquête uit dat de resultaten hieromtrent niet problematisch zijn.

Tijdens de gesprekken hoorde de commissie dat de docenten zich tevreden tonen over de ruimte die werd gecreëerd voor het uitvoeren van onderzoek, bijvoorbeeld door lesopdrachten daar waar mogelijk in één semester te concentreren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan jonge docenten in de eerste jaren van hun aanstelling extra te ondersteunen.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleidingen van de faculteit Economie & management, waartoe ook de opleiding Milieu- en preventiemanagement behoort, zijn gehuisvest in de campus Stormstraat. Deze campus omvat twee gebouwen: een hoofdgebouw en het EHSAL Research Center.

De campus Stormstraat is gelegen op ongeveer driehonderd meter van het station Brussel Centraal en is ook goed bereikbaar met andere openbaarvervoerfaciliteiten. Voor wie met de fiets naar de campus komt, zijn fietsrekken voorzien in de ondergrondse parkeergarage. Het gebouw is toegankelijk voor studenten met een functiebeperking.

De HUB implementeert momenteel een geïntegreerd masterplan met het oog op de optimalisering van haar huisvesting. De commissie vond dat de herstructureringsplannen van de gebouwen en de campusconsolidering van een sterke visie getuigen. De mogelijkheden van de beschikbare gebouwen worden op een uitstekende manier benut.

De oudere gebouwen worden gerenoveerd en aangepast aan de nieuwste standaarden inzake onderwijscomfort. In het nieuw aangekochte 't Serclaesgebouw, dat betere infrastructurele mogelijkheden voorziet, wordt in de vorm van het EHSAL Research Center een stimulerende onderzoeksomgeving voorzien. De commissie vond daarnaast de nieuwe cafetaria erg adequaat.

Sinds het academiejaar 2010-2011 zijn er op de uitgebreide campus 21 pc-lokalen en 96 onderwijsruimtes (van 10 tot 380 zitplaatsen) beschikbaar. De onderwijslokalen zijn zowel geschikt voor frontaal onderwijs als voor groepswork. Alle lokalen zijn uitgerust met een bord en met een vaste installatie voor data- en videoprojectie met bijhorende pc. Voor zelfstudie kunnen de studenten naast stille werkruimtes voor individueel gebruik ook een beroep doen op groepsworkruimtes. Indien gewenst kan specifiek didactisch materiaal ontleend worden (bijvoorbeeld beamer, dvd, *flip chart* en dergelijke).

De commissie kon vaststellen dat de opleiding de expliciete beslissing heeft genomen om geen labofaciliteiten te voorzien. In samenspraak met de resonantieraad werd beslist dat noodzakelijke praktische vaardigheden die niet in een klassieke lessituatie kunnen worden verworven, voortaan via projectwork meteen op de werkvloer worden geleerd.

Waar mogelijk zoekt de opleiding voor practica synergie met andere opleidingen van de HUB. Zo zal de opleiding Gezondheidszorg vanaf 2011-2012 worden gehuisvest in een nieuw gebouw, met uitstekende anatomielabo's, waar de opleiding Milieu- en preventiemanagement gebruik van zal kunnen maken.

De commissie stelde tijdens de rondleiding vast dat de planning en inzet van de lokalen goed zijn geregeld, en was onder de indruk van de goed uitgeruste multimedialokalen. De commissie vond de lichtinval in de lokalen goed, al moet de opleiding waar nodig de reflectieproblemen oplossen. Enkele studenten haalden aan dat het wegens storende lichtinval soms moeilijk is om tijdens de lessen projecties te volgen. De veiligheidsvoorzieningen waren toegankelijk, stonden op de juiste plaatsen en worden naar behoren gecontroleerd. Ook de gescheiden afvalcollectie wordt goed nageleefd. De vluchtwegen zijn in orde en er zijn evacuatieoefeningen voorzien. Wel

zag de commissie dat de branddeuren worden opengehouden, wat erg risicovol is. De commissie is van mening dat de opleiding op het vlak van veiligheid een voorbeeldfunctie heeft en er mee hoort over te waken dat de veiligheidsvoorschriften worden nageleefd.

De ICT-infrastructuur die aanwezig is op de campus van de Stormstraat werd door de studenten en docenten met wie de commissie sprak, adequaat bevonden. De studenten en docenten toonden zich ook tevreden over de mate van ondersteuning die ze van de informaticadienst krijgen. Zeer opgetogen waren de studenten over het feit dat ze ook laptops uit de bibliotheek kunnen ontlenen, en dat ze indien nodig zelfs voor het gebruik van de eigen laptop worden ondersteund door de helpdesk. De commissie kreeg de indruk dat de groeipijnen waar men op ICT-vlak in het verleden mee te maken heeft gehad, worden aangepakt.

De commissie kon tijdens de rondleiding ook kennismaken met de nieuwe centrale bibliotheek in 't Serclaesgebouw, die verticaal geconcipeerd is en acht verdiepingen telt. De opzet van de bibliotheek, aldus de commissie, is zeer goed doordacht.

- De nieuwe bibliotheek voorziet op de eerste verdieping een computer- en actieve werkruimte met circa honderd computers. Er is ruimte gemaakt voor een 'stille' studie- en werkruimte. De bibliotheek huisvest de collecties van verschillende opleidingen. Ook is er een algemene collectie (filosofie, kwantitatieve methoden, politieke & sociale wetenschappen). Gezien de interdisciplinariteit van de opleiding Milieu- en Preventie-management is deze nieuwe centrale bibliotheek met haar diverse collecties een groot pluspunt.
- De collectievorming gebeurt in samenwerking met leerlijncoördinatoren, teamcoördinatoren, docenten en onderzoekers. De docenten van de opleiding Milieu- en preventie-management blijken hier zeer actief aan bij te dragen en geven zeer valabele aankoopsgesties, waarbij het accent ligt op MVO en sustainability. In recente jaren gebeurt de collectievorming in steeds belangrijkere mate via online e-bronnen, een evolutie die de instelling en de opleiding, gezien de duurzaamheid, ondersteunen. De commissie kon tijdens de rondleiding vaststellen dat de actualiteitswaarde van de fysieke collectie van de bibliotheek erg goed is.
- Informatie over de bibliotheek wordt verstrekt via de website en het studentenportaal. Voor nieuwe studenten en buitenlandse studenten worden systematisch infosessies voorzien.

De studenten toonden zich in de gesprekken erg positief over de nieuwe bibliotheek, maar maakten wel de opmerking dat het aantal stopcontacten aan de krappe kant is. De commissie kon opmerken dat dit ook elders in het oude gebouw het geval is.

De commissie hoorde tijdens de gesprekken dat studenten al verschillende malen opmerkingen hadden over de laattijdige beschikbaarheid van materiaal bij de cursusdienst. De commissie kon vaststellen dat de dienstverlening van de cursusdienst na de klachten duidelijk verbeterd is, een vaststelling die de studenten met wie de commissie sprak, onderschrijven.

De HUB maakt gebruik van de digitale leeromgeving HUBwise, die de sterke punten van de twee leeromgevingen die bij fusiepartners in gebruik waren – Toledo en N@tschool – verenigt. De cel ICTO ondersteunt zowel studenten als docenten in het gebruik van de digitale leeromgeving. De cel stuurt in de instelling ook verschillende innoverende projecten met betrekking tot digitale communicatie en e-leren. Een proefproject in het avondprogramma van de opleiding Handelswetenschappen rond *blended learning* en de inzet van *e-tools* in dit programma zal op dit vlak mogelijk ook opportuniteiten creëren voor andere opleidingen.

Sinds de ingebruikname van 't Serclaesgebouw zitten de onderzoekers van de faculteit Economie & management gebundeld volgens onderzoeksspeerpunten samen. De commissie apprecieerde de nieuwe opstelling, die de onderzoekssfeer moet verbeteren, erg. De ruimte die voorzien wordt in de onderzoekscentra om projecten en masterproeven van de studenten te bespreken, vond de commissie erg adequaat, en maakt de verwevenheid van onderzoek en onderwijs in de opleiding erg zichtbaar.

Alle docenten en onderzoekers beschikken op de campus Stormstraat over een eigen werkplek, die voorzien is van de nodige IT-infrastructuur. Gastprofessoren en docenten zonder toegekende onderzoekstijd hebben een flexibele werkdesk ter beschikking.

De onderzoeksgroepen hebben het plan opgevat een eigen onderzoekswebsite te voorzien, die het mogelijk moet maken hun eigen onderzoek meer in de verf te zetten dan momenteel mogelijk is op de website van de HUB, die vooral op onderwijs gericht is. De commissie kan zich in deze ambitie vinden, maar onderstreept dat een duidelijke link met de hoofdwebsite van de HUB voorzien moet worden. Ook moet de onderlinge samenhang van de onderzoekslijnen uit de websites duidelijk worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan haar voorbeeldfunctie niet uit het oog te verliezen en haar verantwoordelijkheid op te nemen inzake veiligheid (bijvoorbeeld de branddeuren).

De commissie raadt de opleiding aan om te bewaken dat er een duidelijke link wordt voorzien met de hoofdwebsite van de HUB op de websites van de onderzoeksgroepen. Ook raadt de commissie aan de onderlinge samenhang tussen de onderzoekslijnen zichtbaar te maken.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: excellent

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie was erg onder de indruk van de variëteit van de voorzieningen op het gebied van studiebegeleiding en van de kwaliteitsvolle invulling ervan. Nagenoeg alle denkbare vormen van begeleiding zijn aanwezig. De gekozen vorm voor de begeleiding van studenten is uitermate ruim en veelzijdig, zonder opdringerig te zijn. Met uitzondering van dwingende trajectbegeleiding bij abnormale studievoortgang is de student vrij gebruik te maken van het begeleidingsaanbod in functie van zijn individuele behoefte. De docenten en andere begeleidingsfunctionarissen, zo kon de commissie constateren, zijn goed bereikbaar.

Abituriënten kunnen op verschillende manieren informatie vergaren over de opleiding Milieu- en preventiemanagement. De opleiding beschikt over goed uitgewerkte brochures waarin de opleiding wordt voorgesteld, en waarin speciale aandacht wordt besteed aan verkorte programma's voor studenten die al een professioneel bachelordiploma behaalden. De opleiding neemt ook deel aan de SID-in's en de infodagen van de HUB. De instelling voorziet bovendien openlesdagen voor abituriënten, en vanuit de opleiding wordt ten behoeve van scholieren uit het middelbaar onderwijs ook het spel 'MVO aan het roer' ingezet. Op de website van de HUB wordt informatie voor abituriënten gebundeld aangeboden. De commissie merkt in dit opzicht op dat de opleiding kan overwegen om uitspraken van alumni op te nemen op de website, teneinde de bekendheid van de opleiding en de reële beroepskansen meer in het licht te brengen.

De studentencoaching, waar studenten Milieu- en preventiemanagement gebruik van kunnen maken, omvat volgens de opleiding vier pijlers. Ten eerste is er de trajectbegeleiding, die gericht is op het ondersteunen van studenten bij het nemen van beslissingen in de loop van hun studieloopbaan. Ten tweede wordt studiebegeleiding voorzien, die gericht is op de kwaliteitsbevordering van het leerproces. De studentenbegeleiding concentreert zich ten derde op het welzijn van de student als persoon, en geeft onder andere advies en begeleiding bij studiebelemmerende factoren. Ten vierde is er de ombudsdienst, die bemiddelt

tussen de instelling en de student bij problemen die te maken hebben met onderwijsverstrekking, onderwijsorganisatie en examens. De traject- en studiebegeleiding worden door de opleiding georganiseerd, terwijl de studentenbegeleiding en de ombudsdienst instellingsbreed worden opgezet.

De opleiding Milieu- en preventiemanagement geeft zelf vorm aan de trajectbegeleiding, die het volledige studietraject omvat: van onthaal in de opleiding en het samenstellen van aangepaste studietrajecten, over studeren in het buitenland en de masterproef, tot begeleiding naar de arbeidsmarkt van uitstromende studenten. Aan alle studenten van de faculteit wordt tijdens een workshop bij aanvang van de opleiding informatie verstrekt over het onderwijs- en examenreglement en over de mogelijkheden van flexibele leerwegen. Studenten worden daarbij ook attent gemaakt op de gevolgen van bepaalde beslissingen voor het leerkrediet. Dit is des te belangrijker aangezien de HUB werkt met een doorgedreven geflexibiliseerd studievoortgangsmodel, dat ervoor zorgt dat studenten de opleiding in hun eigen tempo kunnen doorlopen.

De studenten kunnen voor alle informatie over hun modeltrajecten, flexibele trajecten en individuele trajecten terecht bij de trajectbegeleider van de opleiding, die hen indien nodig helpt bij de samenstelling van hun traject. Het advies wordt opgenomen in de digitale begeleidingsportfolio. De trajectbegeleiders helpen ook studenten die een semester in het buitenland studeren met het samenstellen van een haalbaar programma.

De commissie is van oordeel dat de begeleiding van de studenten door de trajectbegeleiders bij het maken van hun keuze goed is uitgewerkt. De commissie kon tijdens de gesprekken met studenten en alumni uitdrukkelijk vaststellen dat dit leidt tot grote tevredenheid bij de studenten die opteren voor flexibele trajecten. De commissie apprecieerde voor de EVK-procedure en het equivalentieonderzoek in het bijzonder ook het samenspel tussen de trajectbegeleider van de opleiding en de docenten van de opleidingsonderdelen waarover eventueel vragen rijzen.

Studenten kunnen na de examenperiode hun examens inkijken. Indien ze twijfels hebben over het traject dat ze hebben gekozen of denken een verkeerde studiekeuze te hebben gemaakt, kunnen ze een gesprek aanvragen met de studie- en trajectbegeleiders, of de medewerkers van het Centrum voor Studentenbegeleiding en -Voorzieningen (CSB&V).

De docenten spelen een erg belangrijke rol in de vakinhoudelijke studiebegeleiding. De aanspreekdrempel is laag, en er is uitgebreide ruimte voor persoonlijk contact tussen docenten en studenten. Studenten en alumni, zo hoorde de commissie tijdens de gesprekken, zijn zeer positief over dit aspect van de studiebegeleiding. De commissie is van oordeel dat dit in een kleine opleiding weliswaar makkelijker waar te maken is dan in een grote opleiding, maar dat het geenszins vanzelfsprekend is. Ook de begeleiding van de studenten in hun leerproces, onder meer via portfolio, vond de commissie adequaat uitgebouwd.

De opleiding organiseert daarnaast ook andere begeleidingsactiviteiten, die de overgang naar het academisch hoger onderwijs moeten bevorderen. Voorbeelden zijn leergroepen, proefexamens en taalbegeleiding. De samenwerking met het Huis van het Nederlands, zoals ze in de opleiding Milieu- en preventiemanagement wordt vormgegeven, vindt de commissie aanbevelenswaardig.

Voor de psychologische begeleiding, begeleiding van studenten met functiebeperking (dyslexie, chronische ziekte enzovoort), vakoverschrijdende studeervaardigheden, exitgesprekken en registratie van de oorzaken van afhaken, (her)oriëntering en de zorg voor de gezondheid van de student kunnen studenten terecht bij het CSB&V. De commissie was onder de indruk van de psychosociale begeleiding van de studenten door psychologen, en apprecieert de bijzondere inspanningen die worden gedaan met betrekking tot faalangst en uitstelgedrag van studenten.

De opleiding schenkt in het kader van de studievoortgangsbewaking bijzondere aandacht aan studenten met problematische studieduurvertraging. Studenten die minder dan 50 procent van de opgenomen studiepunten behalen, worden als risicostudenten beschouwd. Momenteel kunnen ze zich alleen opnieuw inschrijven nadat ze verplicht advies van een studentenbegeleider van het CSB&V hebben ingewonnen. In de toekomst zullen ze ook verplicht moeten deelnemen aan een sessie van het CSB&V, die onder andere problematisch uitstelgedrag bespreekt. Indien studenten een tweede keer minder dan 50 procent van de opgenomen studiepunten behalen, kan de decaan van de faculteit een volgende inschrijving weigeren. In de toekomst zal in dit geval de herinschrijving sowieso worden geweigerd.

De ombudsdienst heeft een bredere taakstelling dan een specifieke betrokkenheid bij examenproblematiek. De dienst signaleert en begeleidt ook vragen en problemen met betrekking tot onderwijsverstrekking en -organisatie die tijdens het academiejaar rijzen. De HUB heeft er bovendien voor gekozen om te werken met een opleidingsonafhankelijke ombudspersoon, omdat deze meer slagkracht geeft aan de ombudsfunctie. De commissie ondersteunt deze keuze.

Uit gesprekken kwam naar voren dat de ombudsdienst weinig of geen klachten krijgt uit de opleiding Milieu- en preventiemanagement. De ombudspersoon dankt dit in de eerste plaats aan de kleine studentengroep in de opleiding en de laagdrempeligheid van de contacten in de opleiding.

De commissie stelde eveneens vast dat er een uitgebreide set van voorzieningen is voor de begeleiding van binnenkomende buitenlandse studenten. Ze kunnen gebruikmaken van een onlineapplicatie voor de keuze van hun opleidingsonderdelen. Via een systeem van *buddies* probeert men bovendien de sociale integratie van de internationale studenten te vergemakkelijken.

De commissie kon waarnemen dat de verschillende aspecten van de studiebegeleiding goed gekend zijn bij de studenten. Vanaf de infodag worden de studenten op de hoogte gesteld van het functioneren, en ook op intranet staat alle nuttige informatie. De commissie kon het bovendien erg appreciëren dat op diverse zichtbare plaatsen wordt gecommuniceerd over de diensten van het CSB&V.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	excellent

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon in de documenten kennismaken met de overtuigend uitgewerkte doelstellingen van de HUB voor de interne kwaliteitszorg (verbetering en verankering van de onderwijskwaliteit en verantwoording over de performantie).

Het kwaliteitsbeleid van de HUB wordt instellingsbreed ondersteund door de cel Kwaliteitszorg, met aan het hoofd de directeur Onderwijs & kwaliteit. Ze ondersteunt in de eerste plaats de analyse en opvolging van de meetresultaten, de communicatie over kwaliteitsafspraken, de coördinatie van interne en externe audits (ISO 9001), en de voorbereidingen van zelfevaluaties en visitaties. Nog op instellingsniveau bevindt zich de cel Statistische analyses en metingen (STAM), die meetinstrumenten ontwikkelt, kwaliteitsmetingen ondersteunt, analyseert en rapporteert aan de betrokken opleidingen. Daarnaast bestaan op instellingsniveau verschillende projectgroepen rond specifieke thema's die met kwaliteitszorg te maken hebben.

Op faculteitsniveau is er een coördinator Onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg, die verantwoordelijk is voor de kwaliteitszorg van de opleiding Milieu- en preventiemanagement. Hij voert op het niveau van de opleiding de kwaliteitsmetingen en -audits uit, en volgt bovendien de verbeteringsacties op. Hij rapporteert hierover aan de faculteitsgroep Milieu- en preventiemanagement, waarvan hij ook deel uitmaakt. Hij vertegenwoordigt de opleiding bovendien in de cel Onderwijsontwikkeling & kwaliteitszorg op instellingsniveau.

Tijdens de gesprekken vernam de commissie dat het in de voorbije jaren de politiek van de HUB is geweest om de verantwoordelijkheden van de opleidingen inzake kwaliteitszorg te versterken. De centrale diensten willen zo veel mogelijk ondersteunend werken en op vraag van de opleiding data aanleveren. Het is echter de verantwoordelijkheid van de faculteitsgroep om acties te formuleren.

De commissie vond in de opleiding een goed uitgewerkt kwaliteitssysteem terug, dat ISO9001:2008-gecertificeerd is en gestoeld is op de principes van integrale kwaliteitszorg. Naast de externe ISO-audits worden ook interne audits structureel ingepland.

Tijdens de visitatie kreeg de commissie een goed overzicht van het uitgebreide instrumentarium van evaluatiemethoden waarover de opleiding beschikt, waarbij nagenoeg alle aspecten van de opleiding periodiek worden geëvalueerd. De variëteit van de uitgevoerde peilingen vond de commissie indrukwekkend. De commissie kon vaststellen dat de STAM waakt over de validiteit van de gebruikte instrumenten.

Het personeel wordt elke vier jaar bevestigd in de enquête over de arbeidsbeleving, en om de drie jaar in de interne en externe ISO9001-audits. Ook voor de PROSE-accreditatiescan, die telkens voorafgaat aan het opstellen van het zelfevaluatierapport, wordt een beroep gedaan op het personeel. De evaluatie van het curriculum is hierin de prioriteit. De docenten worden ten slotte ook bevestigd bij de AISHE-audit (*Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education*), die driejaarlijks de duurzaamheid van de opleiding nagaat.

De studenten worden vierjaarlijks bevestigd over de kwaliteit van de opleiding in de 'kwaliteitsbarometer'. Elk jaar moeten ze ook hun mening geven over het didactische handelen van de docenten in de EVADIHA-enquête. Hierbij worden elk jaar combinaties van docenten/opleidingsonderdelen geëvalueerd. De studielast wordt gemeten via studietijdmetingen in de verschillende opleidingsjaren; er is minstens één meetmoment per opleidingsfase van zes jaar. De studenten worden ook jaarlijks bevestigd over een aantal diversiteitskenmerken

en worden betrokken bij de PROSE-accreditatiescan. Daarnaast evalueert een selectie van de studenten mee de duurzaamheid van de opleiding in het kader van de AISHE-audit.

De alumni worden anderhalf jaar na het afstuderen bevestigd over de kwaliteit van de opleiding, de eigen studiekeuze en de loopbaan. Ook hun competentieniveau en de aansluiting van de bereikte competenties met de gevraagde competenties in het werkveld worden expliciet bevestigd, een aanpak die de commissie wist te appreciëren.

Via de resonantieraad krijgt de opleiding informatie van externe deskundigen over de finaliteit van de opleiding, de curriculumvernieuwing en lopend onderzoek.

Bovendien kan elke student of elk personeelslid van de HUB terecht op de onlinemodule 'Wat kan beter?', voor klachten over zowel thema's die de hele hogeschool aanbelangen als over opleidingsgerelateerde onderwerpen. Bedoeling is om snel acute problemen te detecteren, om ze vervolgens op het juiste niveau (instelling, faculteit, opleiding) te kunnen opvolgen.

De commissie kon vaststellen dat de opleiding bij de evaluaties werkt met streefcijfers, die werden bepaald op basis van vergelijkingen met andere opleidingen uit de instelling of met vergelijkbaar cijfermateriaal uit andere instellingen. Voor de EVADIHA-enquête bijvoorbeeld wordt een score van 3,5/5 als richtinggevend beschouwd. Een score lager dan 2,75 impliceert dat de docent zal worden uitgenodigd bij de decaan voor een gesprek.

De resultaten van de metingen, zo constateerde de commissie, worden structureel behandeld in de verschillende overlegorganen van de opleiding, zoals de faculteitsgroep en de leerlijncommissies. De coördinator Onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg is hierbij het aanspreekpunt. De verbeteringsacties worden verder ook aangestuurd door het strategie- en werkingsplan van de HUB, dat per opleiding en per dienst taken formuleert waar duidelijke, toetsbare indicatoren aan zijn gekoppeld en waarvoor concrete deadlines worden vooropgesteld. De taken zijn enerzijds gebaseerd op de strategische doelstellingen voor de HUB, die werden geformuleerd door de raad van bestuur. Anderzijds spelen de taakstellingen ook in op de evaluaties van het voorbije jaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de ingekeken documenten en tijdens de gesprekken vond de commissie voldoende bewijsmateriaal dat de evaluaties worden opgevolgd en dat de opleiding sterk verbeteringsgericht werkt. De commissie kon een lijst met gerealiseerde streefdoelen inkijken, en kon ook vaststellen dat de aanbevelingen uit de visitatie van 2004 goed werden opgevolgd.

Uit de gesprekken met studenten, het werkveld en docenten bleek een grote tevredenheid over de acties die de opleiding heeft ondernomen om de kwaliteit te optimaliseren. Voorbeelden van recente initiatieven zijn onder andere het opnemen van competenties met betrekking tot het opstellen van een energieprestatiecertificaat op vraag van de resonantiegroep. Omdat studenten nog niet goed bekend zijn met het competentieprofiel wordt

gewerkt aan nieuwe *learning outcomes*. De bekommernis van studenten over het aanbod van milieu- en preventietechnische opleidingsonderdelen in de master werd na bespreking in de faculteitsgroep geremedieerd door programmarevisies. Nog op suggestie van de studenten werd het aantal studiepunten van het project milieu opgetrokken. De minder grote tevredenheid van de studenten over de buitenlandse studiemogelijkheden wordt vertaald in de introductie van de *International Week* en de zoektocht naar partners. De competenties die de alumni in de alumni-enquête als minder goed verworven beschouwden, zoals de competenties met betrekking tot de ontwikkeling en concrete implementatie van een milieu- en kwaliteitsbeleid in een organisatie, en de competenties met betrekking tot onderzoeks- en analysevaardigheden, hebben geleid tot curriculumwijzigingen en de invoering van nieuwe opleidingsonderdelen in het curriculum. De facetten van de personeelsenquête die minder goed scoorden, vormen het onderwerp van expliciet overleg in de opleiding. Deze niet-limitatieve opsomming onderstreept volgens de commissie de verbeteringsgerichtheid van de opleiding.

De PDCA-cyclus is naar het oordeel van de commissie in de opleiding goed zichtbaar aanwezig. Er worden duidelijke doelstellingen geformuleerd, activiteiten ontplooid en resultaten geëvalueerd, en waar nodig wordt bijgestuurd en worden verbeteringen verankerd. De commissie vond de aanpak met streefdoelen, de 'Wat kan beter'-procedures en verbeteringsacties erg positief.

De commissie kon het gebruik van taakstellingen door de instelling voor de uitwerking van de strategische opties appreciëren. In de documenten die de commissie kon inkijken, zet de opleiding uiteen hoe de overleg- en participatieorganen van de opleiding de motor zijn van verbetering.

De commissie vindt het positief dat er een systematische aanpak is voor eventuele verbeteringen, zoals die door audits of visitaties worden aangereikt. Soms is echter minder duidelijk waarop specifieke verbeteringspunten precies betrekking hebben. De vraag rijst of het uitgebreide systeem van maatregelen ter verbetering in sommige gevallen niet demotiverend werkt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon vaststellen dat verschillende groepen in de interne kwaliteitszorg worden betrokken, al is de commissie niet overtuigd dat dit voor alle groepen in even grote mate geldt.

De personeelsleden van de instelling worden bij de kwaliteitszorg betrokken via de agendering van thema's op vergaderingen van de faculteitsgroepen, de leerlijncommissies en de overlegteams. Rond bepaalde thema's worden projectgroepen opgericht. Daarnaast beoogt de opleiding om personeelsleden 'eigenaarschap' te geven, waarbij bepaalde personeelsleden expliciet worden aangewezen om bepaalde dossiers op te volgen. Door de kleinschaligheid van de opleiding, zo kon de commissie tijdens de gesprekken ook horen, gebeurt veel overleg over de kwaliteit van de opleiding ook informeel. Ook worden de personeelsleden bevraagd in verschillende *surveys*, zoals die over de tevredenheid van het personeel en de ISO9001-audits.

De commissie kon uit de door de opleiding bezorgde documenten vaststellen dat 73 procent van de personeelsleden zegt actief mee te werken aan kwaliteitszorg. Hoewel de commissie van mening is dat de aangeleverde cijfers weinig zeggen over de reële betrokkenheid van de personeelsleden bij de interne kwaliteitszorg, kon de commissie de verbeteringsgerichtheid en betrokkenheid van het docentenkorps tijdens de gesprekken wel vaststellen.

De studenten worden structureel betrokken bij de kwaliteitszorg. Zo worden de studenten vertegenwoordigd in de verschillende beleids- en overlegorganen van de opleiding. Bovendien is de studentenraad eigenaar van een aantal taakstellingen van het strategie- en werkingsplan. Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat met hun suggesties en aanbevelingen werkelijk rekening wordt gehouden. De kleine afstand tussen studenten en docenten zorgt ervoor dat heel wat verbeteringssuggesties ook op informele basis worden gegeven. Daarnaast worden de studenten regelmatig bevraagd over verschillende aspecten van de opleiding (kwaliteitsbarometer, EVADIHA-enquête, studietijdmetingen) bevraagd.

De opleiding monitort de studentenparticipatie in kwaliteitszorg en geeft aan een verhoogde deelname waar te nemen. Hoewel de studenten tijdens de gesprekken goed op de hoogte bleken van enkele van de verbeteringsacties van de opleiding, merkte de commissie ook dat de studenten vaak hun studentenvertegenwoordiger niet kennen. De commissie is van oordeel dat het bekendmaken van deze vertegenwoordigers bij aanvang van het academiejaar de betrokkenheid van studenten bij het kwaliteitsbeleid nog kan vergroten.

De commissie stelde vast dat de studenten niet worden betrokken als interne auditoren van de instelling met betrekking tot milieuzorg of preventieve zorgsystematiek. Ze is van oordeel dat de opleiding hier een kans laat liggen om de betrokkenheid van de studenten te vergroten.

De alumni worden anderhalf jaar na afstuderen bevraagd. Daarnaast biedt de opleiding verschillende mogelijkheden tot netwerking. De alumnivereniging werd recent opgestart, en de commissie meent dat het bestaan van deze vereniging beter moet worden benut om de betrokkenheid van alumni te vergroten.

Betrokkenheid van het werkveld wordt vormgegeven door enerzijds het contact met gastdocenten en anderzijds de inbreng van de resonantieraad, die jaarlijks samenkomt. De commissie is tevreden over het bestaan van deze resonantieraad, en stelde vast dat de vertegenwoordigers van het werkveld één vergadering per jaar voldoende vinden. De commissie is echter van oordeel dat de opleiding nog andere pistes kan bewandelen inzake het betrekken van het werkveld.

De studenten Milieu- en preventie management werkten mee aan de zelfevaluatie van de opleiding door te participeren in een focusgroep. De commissie stelde tijdens de gesprekken echter vast dat deze focusgroep slechts één keer is samengekomen. Tegen die achtergrond is de commissie van oordeel dat de betrokkenheid van de studenten bij het opstellen van het zelfevaluatie rapport beter kan. Ook ten aanzien van het werkveld geldt dezelfde opmerking.

De commissie vindt dat er een goede communicatie is naar de betrokkenen, zowel wat de metingen als wat de procedures betreft. Sinds het academiejaar 2005-2006 worden de meetresultaten voor de docenten via intranet ter beschikking gesteld. De docenten zien histogrammen en kunnen zich op basis van het gebruik van kleurencodes (oranje-groen-rood) positioneren. De STAM ontwikkelde bovendien een strategieboek met de meetresultaten die betrekking hebben op de kritische kwaliteitsindicatoren, waarin de kengetallen en de streefcijfers worden vermeld. De studenten worden op de hoogte gesteld van de voor hen belangrijke resultaten van de metingen via het studentenportaal.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om meer manieren te zoeken om het werkveld te betrekken.

De commissie beveelt de opleiding aan om de alumnivereniging verder uit te bouwen, ook in het kader van levenslang leren.

De commissie raadt de opleiding aan de betrokkenheid van studenten en het werkveld bij het opstellen van het zelfevaluatie rapport te versterken.

De commissie raadt de opleiding aan de studentenvertegenwoordigers bij het begin van het academiejaar bekend te maken.

De commissie raadt de opleiding aan te onderzoeken of studenten bij wijze van oefening niet kunnen betrokken worden als interne auditoren van de instelling voor milieuzorg of preventiezorgsystematiek.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	goed
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het enthousiasme van de opleiding en studenten is een goed uitgangspunt om ook goede verwachtingen te hebben over de te bereiken kwaliteit. Studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld toonden zich tijdens de gesprekken eensgezind enthousiast over de unieke gecombineerde focus van academische competenties en praktijkgerichtheid van de opleiding, die het de studenten mogelijk maakt om milieu- en preventiegerelateerde problematieken te bekijken met verschillende brillen, zonder het overzicht te verliezen. De mogelijkheid om in de opleiding verschillende praktijkgerichte attesten te behalen, werd door de alumni en het werkveld erg geapprecieerd. Alumni en studenten zijn zeer tevreden over de organisatie en structuur van de opleiding, over de studeerbaarheid van het programma, en over de inzet en kwaliteit van het docentenkorps.

De commissie beschouwt de tevredenheid van het werkveld en de afgestudeerden over de opleidingen als positieve indicatoren omtrent het gerealiseerde niveau. Daarnaast is de commissie van oordeel dat de wijze waarop toetsen en examens worden voorbereid, uitgevoerd en beoordeeld een goed vertrouwen in de kwaliteit van het gerealiseerde niveau rechtvaardigt.

De commissie vond de gelezen masterproeven op het niveau van een academische masteropleiding. Alle promotoren van masterproeven binnen de opleiding Milieu- en preventiemanagement zijn actieve onderzoekers met een doctoraat. Regelmatig sijn onderzoeksresultaten en -data door naar het onderzoek van de promotor, en vinden ze zo hun weg naar publicaties of lezingen op congressen.

De commissie las in de documenten dat de kwaliteit van de masterproeven goed tot zeer goed wordt bevonden door de opleiding, maar kon dit niet steeds uit de quotering opmaken. Tijdens de gesprekken lichtte de opleiding toe dat de quotering het resultaat is van de geschreven masterproef enerzijds en de mondelinge verdediging anderzijds.

De commissie stelde vast dat de masterproeven niet altijd vrij zijn van slordigheden op taalgebied en tekortkomingen in lay-out. Soms worden weinig overzichtelijke indelingen gehanteerd. De commissie is van oordeel dat een laatste controle door de opleiding specifiek op die facetten de public relations van de opleiding zal dienen.

De commissie kon uit de resultaten van de alumni-enquête concluderen dat alle door het werkveld als belangrijk beschouwde competenties door de alumni als voldoende verworven worden beschouwd. In de gesprekken toonden de alumni en het werkveld zich tevreden over de aansluiting van de opleiding bij het werkveld. De alumni vonden allen zeer snel een baan. Velen hebben nog tijdens hun studies al werk gevonden. Ze kunnen in hun loopbaan bovendien snel doorgroeien, een vaststelling die ook wordt bevestigd door de gegevens van de alumni-enquête.

In de documenten vond de commissie verschillende initiatieven van de HUB die erop gericht zijn de stap naar de arbeidsmarkt voor de studenten vlot te laten verlopen. De instelling voorziet brochures over de sociaal-juridische aspecten van de overstap van het studentenstatuut naar het werknemersstatuut, en houdt afgestudeerden via de website van de hogeschool op de hoogte van vacatures. In het masterjaar worden studenten uitgenodigd om deel te nemen aan sollicitatietrainingen. In de faculteit Economie & management vindt bovendien jaarlijks een jobbeurs plaats.

De outputgegevens van de onderzoekers die verbonden zijn aan de opleiding worden bijgehouden, en tonen een gestage stijging aan van het aantal publicaties in internationale *peer-reviewed* tijdschriften. De stijging zet zich niet alleen door in het totale aantal publicaties, maar ook in het totale aantal publicaties per onderzoeker. Hoewel de commissie de stijging inderdaad kon waarnemen, is de commissie van oordeel dat de docenten geleidelijk aan ook moeten streven naar publicaties met een hogere impactfactor. De commissie kon daarnaast waarnemen dat de opleiding ook in andere outputcategorieën, zoals toegekende onderzoeksprojecten, actief is.

In het academiejaar 2010-2011 werd een eerste aanzet tot de internationalisering van de opleiding gegeven. De eerste resultaten hiervan zijn zichtbaar in een verhoogde studentenmobiliteit in 2011-2012. Terwijl in het academiejaar 2008-2009 nog slechts twee studenten uit de opleiding Milieu- en preventiemanagement naar het buitenland gingen, zullen dit er in 2011-2012 vijf zijn. Op het vlak van inkomende studentenmobiliteit scoort de opleiding goed, in die zin dat vele buitenlandse studenten kiezen voor de Engelstalige opleidingsonderdelen uit de opleiding. Tijdens de gesprekken kon de commissie ook vaststellen dat gewerkt wordt aan de docentenmobiliteit, maar dat de realisaties op dit vlak momenteel nog beperkt zijn. Ook het curriculum is in belangrijke mate geïnternationaliseerd. Tijdens het gesprek toonden de alumni zich tevreden over de verwevenheid van het Engels doorheen de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan in het academiejaar 2011-2012 de doorstart met betrekking tot internationalisering te bewaken.

De commissie raadt de opleiding aan de masterproeven beter te controleren op het vlak van vormelijke slordigheden en taalfouten.

De commissie raadt de opleiding aan geleidelijk aan te streven naar publicaties met een hogere impactfactor.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft als expliciete doelstelling om enerzijds het onderwijsrendement te maximaliseren en anderzijds om de studieduur niet nodeloos te laten oplopen. De algemene indruk van de commissie is dat de opleiding een voldoende onderwijsrendement kan voorleggen. Ook de cijfers over studieduur een doorstroomanalyse lijken positief. De commissie vond het echter bijzonder moeilijk de aangeleverde gegevens te interpreteren. Voor zowel de onderwijsrendementsgegevens als data over de studieduur geldt dat deze moeilijker te duiden zijn sinds de invoering van de flexibilisering.

De opleiding Milieu- en preventiemanagement heeft bovendien gekozen voor een doorgedreven invulling van de flexibilisering, wat de situatie nog ingewikkelder maakt. Hoewel er aanwijzingen zijn dat er sprake is van uitstelgedrag bij studenten, is het bijzonder moeilijk goede informatie te krijgen over het rendement van de opleiding. Het huidige systeem van de verhouding tussen gerealiseerde studiepunten en opgenomen studiepunten is in dit opzicht ontoereikend. Voor de doorstroomanalyse ontbreken absolute aantallen, wat de interpretatie eveneens niet ten goede komt.

De opleiding kiest ervoor om het gemiddelde slaagpercentage voor alle opleidingsonderdelen uit een bepaald opleidingsjaar te gebruiken als maatstaf voor het onderwijsrendement van dat opleidingsjaar. Streefcijfers heeft de opleiding alleen expliciet vooropgesteld voor het eerste bachelorjaar, waarin naar een rendement tussen 40 en 60 procent wordt gestreefd. De cijfers die de commissie kon inkijken, liggen boven dit streefdoel. In de periode 2005-2006 tot en met 2008-2009 daalden de rendementscijfers voor het eerste en het derde bachelorjaar lichtjes. In 2008-2009 bedroeg het onderwijsrendement 65,9 procent in het eerste bachelorjaar, 85,9 procent in het tweede bachelorjaar en 88,7 procent in het derde bachelorjaar. In de master staat het rendement op 90,6 procent. Uit de cijfers blijkt voorts dat het onderwijsrendement beduidend hoger ligt bij studenten met een ASO-vooropleiding dan bij mensen die uit het TSO komen. De opleiding heeft ervoor geopteerd om geen specifieke initiatieven te nemen ten behoeve van deze TSO-studenten. Ze kunnen gebruikmaken van de goed uitgewerkte studiebegeleiding om hun slaagkansen te verbeteren.

Door het onderwijsrendement van een bepaald opleidingsjaar samen te nemen met de resultaten van de studietijdmeting, probeert de opleiding de gegevens over het onderwijsrendement van een opleiding beter te interpreteren.

Uit de aangeleverde gegevens kon de commissie opmaken dat het overgrote gedeelte van de studenten zijn bachelordiploma na drie jaar behaalt. Er is echter een niet onbelangrijk deel van de studenten dat twee jaar doet over de master. Dit is enerzijds te wijten aan studenten die al opleidingsonderdelen van de master opnemen terwijl ze de bachelor nog moeten afronden. Pas in een tweede jaar nemen ze de overige opleidingsonderdelen van de master op en doen ze hun masterproef. Anderzijds stellen ook heel wat studenten met een modeltraject de verdediging van de masterproef uit naar de tweede zitting of zelfs naar januari van het volgende academiejaar. Dit geldt zowel voor studenten die een flexibel traject volgen, als voor studenten die het gewone modeltraject volgen. Mogelijk spelen de strenge kwaliteitseisen van de masterproef hierin een belangrijke rol.

De hogeschool werkt momenteel aan nieuwe indicatoren om de studieduur en doorstroom van studenten na de flexibilisering beter in kaart te brengen, een aanpak die de commissie veelbelovend vindt. Er wordt gewerkt aan een systeem waarbij gekeken wordt naar het studierendement van een student over twee jaar heen, waarin hij 75 procent van de opgenomen studiepunten moet behalen. Hieruit volgend worden vier typen van studenten beschreven. Type I-studenten hebben in de twee opeenvolgende academiejaren een studierendement behaald van minstens 75 procent van de opgenomen credits en vormen dus geen probleem. Type II-studenten daarentegen haalden die twee opeenvolgende academiejaren geen enkele keer 75 procent van de studiepunten waar ze zich voor inschreven. Dit type student moet dus verder worden opgevolgd. Type III-studenten behaalden in het vorige academiejaar de vooropgestelde 75 procent niet, maar doen dat in het huidige academiejaar wel. Type IV-studenten maken een omgekeerde beweging: vorig jaar haalden ze de 75 procent wel; dit jaar doen ze dat niet. Ook zij behoeven verdere opvolging. Deze typologie zal het voor de opleiding in de toekomst mogelijk moeten maken sneller in te grijpen in het geval van problematische studieduur en -efficiëntie.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan te zoeken naar manieren om het onderwijsrendement op een overtuigende wijze te documenteren en te analyseren.

De commissie raadt de opleiding aan haar zoektocht naar nieuwe indicatoren voor de beoordeling van studieduur en doorstroom voort te zetten.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	goed
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De opleiding heeft als voorbereiding op de visitatie Milieu- en preventiemanagement een ZER ingediend dat op vele vlakken overtuigend was. Zeker op het vlak van de doelstellingen en het programma was er sprake van zeer uitvoerige informatie. Voor wat een aantal andere onderwerpen betreft, zoals het personeel (kwantiteit personeel), de interne kwaliteitszorg (duidelijke weergave PDCA-cyclus, detailweergave meetresultaten) en de resultaten (rendementsgegevens) vond de commissie in het ZER een aantal onduidelijkheden. De commissie vond de informatie in het ZER, enerzijds over de frequentie en de doelgroep van metingen, en anderzijds over de resultaten van de metingen (aantal respondenten, gemiddelde, standaarddeviatie) te summier.

De extra informatie die de commissie als gevolg van de onduidelijkheden opvroeg, werd weliswaar snel en adequaat aangeleverd. Opdat de visitatiecommissie de in het ZER aangeleverde informatie goed kan beoordelen, is geïntegreerde en duidelijk gestructureerde informatie echter wenselijk.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Bijzonder kwaliteitskenmerk

Facet 1 Differentiatie en profilering

Beoordelingscriteria:

- Het kenmerk levert een betekenisvolle bijdrage aan de differentiatie en profilering in het hoger onderwijs.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Duurzame ontwikkeling is anno 2011 een cruciaal maatschappelijk thema. Onze huidige maatschappij wordt immers geconfronteerd met een steeds grotere globale problematiek. Het onderwijs kan een belangrijke rol spelen om deze problematiek in de toekomst het hoofd te bieden. Dat geldt zeker ook voor het hoger onderwijs, van waaruit belangrijke innovaties nodig zullen zijn. Dat geldt nog meer in het bijzonder voor een opleiding die zich Milieu- en preventiemanagement noemt.

Het kenmerk 'duurzame ontwikkeling' is dan ook sterk geprofileerd in de opleiding, zoals blijkt uit de visie en het competentieprofiel van de opleiding, wat haar in het hoger onderwijs in Vlaanderen uniek maakt. De commissie stelde vast dat duurzaam ondernemen expliciet in het competentieprofiel is opgenomen, zowel in de HUB-competenties als in de domeinspecifieke competenties op masterniveau. Belangrijk is verder dat de opleiding geen beperkte visie op duurzame ontwikkeling heeft (*Triple Bottom Line*) en meer wil zijn dan een 'groene' opleiding. De commissie is echter van oordeel dat duurzaam ondernemen nog versterking zou kunnen gebruiken in de domeinspecifieke competenties op bachelorniveau.

De opleiding neemt zelfs een voortrekkersrol in naar de hogeschool. Het expliciet opnemen van duurzaamheid in de HUB-competenties gebeurde op voorspraak van de opleiding Milieu- en preventiemanagement, wat de sterke profilering van duurzame ontwikkeling in de opleiding illustreert. De voortrekkersrol van de opleiding binnen de instelling situeert zich bovendien niet alleen op het niveau van onderwijs, maar ook op het vlak van de bedrijfsvoering (bijvoorbeeld gescheiden afvalverwerking) en van de profilering naar buiten toe. De commissie vindt dit uitzonderlijk.

Vernieuwend en uniek vond de commissie bovendien de gecombineerde academische georiënteerde en praktijkgerichte invalshoek waarmee de opleiding duurzame ontwikkeling benadert.

De commissie kon ook vaststellen dat de duurzame ontwikkeling zoals ze hierboven wordt beschreven, niet van bovenaf wordt opgelegd maar door de mensen van de opleiding zelf sterk wordt ondersteund en gedragen.

Deze positie maakt de opleiding uniek in het hoger onderwijs in Vlaanderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de component duurzaam ondernemen te versterken in de domeinspecifieke competenties op bachelorniveau.

Facet 2 Kwaliteit

Beoordelingscriteria

- Het kenmerk draagt bij tot de kwaliteit van de opleiding.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat de opleiding al tweemaal het tweesterrenkeurmerk 'Duurzaam Hoger Onderwijs' behaalde van de Nederlandse Stichting Duurzaam Hoger Onderwijs, hetgeen in Vlaanderen zeer bijzonder is. De toekenning van het keurmerk gebeurde op basis van AISHE-audits (*Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education*). Deze audit meet de mate van inbedding van duurzame ontwikkeling in alle aspecten van de opleiding, zowel onderwijskundig als bedrijfsmatig. Na elke audit worden actiepunten opgesteld om de inbedding van duurzaamheid te optimaliseren. Het interdisciplinair assessmentproject en het spel 'MVO aan het roer' kwamen er mede door de aanbevelingen die uit eerdere audits naar voren kwamen.

Na de audit van 2009 werd onder andere interne milieuzorg binnen de HUB als geheel als prioritair actiepunt geformuleerd. De commissie heeft begrip voor de situatie dat interne milieuzorg een item is dat op hogeschoolniveau dient te worden aangepakt, en waardeert de inspanningen die vanuit de opleiding voortdurend in die richting worden gedaan. De commissie is van mening dat dit een belangrijk actiepunt is, en dat de hogeschool meer systematiek moet brengen in de interne milieuzorg. Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat het niet mogelijk is om te werken met de ISO14001-systematiek, omwille van de omvang van de organisatie en de recente fusies, die nog hun uitwerking hebben op de organisatie als geheel. De commissie kan zich bovendien ook vinden in de opmerking dat de regulerende druk op opleidingen alsmaar groter wordt, en dat de opleiding tegen die achtergrond keuzes moet maken. De commissie vindt echter dat de hogeschool er wel voor kan opteren om de 'Ecocampussystematiek' gestructureerd verder uit te werken. Ook is de commissie van oordeel dat de opleiding druk moet blijven uitoefenen op het centrale instellingsniveau om te komen tot een milieuzorgsysteem.

Uit de laatste AISHE-audit blijkt dat de metingen ten aanzien van duurzaam ondernemen achterblijven. De commissie is tegen die achtergrond van oordeel dat dit aspect in het bestaande meetinstrumentarium kan worden meegenomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan druk te blijven uitoefenen op het centrale instellingsniveau voor wat het implementeren van een systeem voor interne milieuzorg betreft.

Facet 3 Concretisering

Beoordelingscriteria

- De gevolgen van het kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs (instroom, onderwijsprogramma, onderwijsproces, output, voorzieningen, kwaliteit staf) zijn geoperationaliseerd

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon vaststellen dat duurzame ontwikkeling geconcretiseerd is in het onderwijs, de maatschappelijke dienstverlening, het onderzoek en de bedrijfsvoering van de opleiding. De visie en de activiteiten op het vlak van duurzaam ondernemen van de opleiding hebben bovendien een uitstraling naar andere opleidingen en diensten van de hogeschool.

Positief vond de opleiding de uitbouw van een aparte leerlijn MVO. Ook de bredere interdisciplinaire en multidisciplinaire insteek waarvoor gekozen werd, en die het werkveld erg op prijs stelt, vindt de commissie aanbevelenswaardig.

Ook constateerde de commissie dat zowel docenten als studenten zich inzetten om op de campus duurzaamheid in de praktijk tot uitvoering te brengen. Wel is de commissie van oordeel dat de opleiding de mogelijkheden voor toepassing van *relighting*, mobiliteitsaspecten en ventilatie kan onderzoeken op basis van de resultaten van eindwerken over deze thema's in de vorige jaren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de mogelijkheden voor toepassing van *relighting*, mobiliteitsaspecten en ventilatie te onderzoeken op basis van de resultaten van eindwerken over deze thema's in de vorige jaren.

Oordeel over het bijzondere kwaliteitskenmerk: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1, differentiatie en profilering:	goed
facet 2, kwaliteit:	goed
facet 3, concretisering:	goed

kent de commissie het bijzonder kwaliteitskenmerk toe aan de opleiding.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studielast	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	excellent	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	goed	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	
Bijzondere kwaliteitskenmerken		voldoende
Facet 1: Differentiatie en profilering	goed	
Facet 2: Kwaliteit	goed	
Facet 3: Concretisering	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

HUB Hogeschool-Universiteit Brussel

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Milieu- en preventiemanagement

bijlage 1 curriculum vitae van de commissieleden

Raf Bouckaert

behaalde zijn doctoraat in de wetenschappen (scheikunde) aan de Katholieke Universiteit Leuven. In 1992 behaalde hij de titel van kwaliteitsauditor. Hij is momenteel afdelingsleider milieubeheer centraal laboratorium bij Bayer Antwerpen NV en HSEQ Manager Benelux. Hij is verantwoordelijk voor gezondheid, veiligheid, milieu en kwaliteit in Europa, Midden-Oosten en Zuid-Afrika voor de Bayer MaterialScience activiteiten. Sedert 2002 is hij voorzitter van de werkgroep productbeleid bij het intersectorieel platform van VOKA/UWE/UBE/VBO met diverse industriële sectoren en voorzitter van de werkgroep productbeleid en productmanagement bij Essenscia. Sedert 2007 is hij voorzitter van de stuurgroep leefmilieu bij VOKA.

Saskia Van Dal

is een Nederlandse studente die in 2011 is afgestudeerd aan de opleiding Technische Bedrijfskunde op het HBO. Zij heeft tevens een minor (deelopleiding) Engels, en een minor People, Planet, Profit gedaan. Tijdens haar afstudeerperiode bij een bedrijf dat verlichtingsarmaturen maakt heeft zij ook veel te maken gehad met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

Hetty van Emmerik

is Full Professor of Organizational Theory and Organizational Behavior aan Maastricht University School of Business and Economics en voorzitter van het Departement Organisatie en Strategie van deze universiteit. Internationale ervaring heeft zij opgedaan in tal van functies in met name de Academy of Management en door middel international uitwisseling (bijvoorbeeld Lubbock, Texas en Greensboro, North Carolina). Meer informatie kunt u vinden op <http://hettyvanemmerik.com/>.

Everard van Kemenade

studeerde in 1978 af in de Moderne Nederlandse Letterkunde aan de toenmalige Katholieke Universiteit Nijmegen. Hij startte zijn loopbaan als docent en ontwikkelde zich van daaruit tot consultant op het gebied van onderwijsinnovatie. Vanaf 1985 begon hij met het begeleiden van opleidingen op weg naar onderwijsvisites. Van 1995-2001 was hij kwaliteitsmanager van de faculteit Gamma van Fontys Hogescholen. Langzamerhand werd hij steeds meer internationaal actief. In de onderwijs community of practice van de European Foundation for Quality (EFQM), als voorzitter van de European Training and Activities Group van de European Organisation for Quality (EOQ). Sinds 2004 is hij als consultant quality management actief op de buitenlandse markt, op dit moment bij MeduProf-S. In 2009 werd hij doctor in de bedrijfskunde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam met een proefschrift over accreditatie in het hoger onderwijs. Zijn motto is: "because excellence in the end is a personal journey".

Prof. Dr. Wynand Wijnen

studeerde psychologie en sociologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen (voorheen Katholieke Universiteit Nijmegen) van 1958 tot 1963. Van 1964 tot 1973 was hij werkzaam aan de Rijksuniversiteit Groningen, aanvankelijk als wetenschappelijk medewerker bij het Psychologisch Instituut 'Heymans' en vanaf 1967 als hoofd van het Centrum voor Onderzoek van het Wetenschappelijk Onderwijs Groningen (COWOG). Van 1973-1999 was hij verbonden aan de Universiteit Maastricht (voorheen Rijksuniversiteit Limburg). Van 1973 tot 1977 als hoofd van de afdeling Onderwijsontwikkeling en Onderwijsresearch en vanaf 1977 als hoogleraar op het gebied 'Ontwikkeling en Onderzoek van Hoger Onderwijs'. In de jaren 1979-1981 was hij rector magnificus aan dezelfde universiteit. In Nederland was hij voorzitter van ministeriële commissies op de gebieden studeerbaarheid, EVK (erkennen verworven kwalificaties), educatieve infrastructuur en kerndoelen basisonderwijs. In Vlaanderen was hij lid of voorzitter van een tiental visitatiecommissies, deels op verzoek van de VLIR maar grotendeels op verzoek van de VLHORA.

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bachelor- en de masteropleiding in het milieu- en preventiemanagement management, in het studiegebied Gezondheidszorg

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 8 november 2010 vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, met diezelfde dag een correctie op het dossier, gedateerd op 8 november 2010, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bachelor- en de masteropleiding in het milieu- en preventiemanagement, in het studiegebied Gezondheidszorg.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van de opleiding is enkel de HUB-EHSAL betrokken (unieke opleiding).

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer van Kemenade vermeldt op het curriculum vitae:
HUB-EHSAL/ auditor geweest voor duurzaamheid (AISHE)
Katholieke Hogeschool Leuven: idem.

De Erkenningscommissie heeft hiervoor bijkomende inlichtingen gevraagd over de aard en de frequentie van deze activiteiten.

Het gaat om een eenmalige activiteit waarover betrokkene verduidelijkt: *'Ik heb op verzoek van de Stichting Duurzaam Hoger Onderwijs bij EHSAL opgetreden als auditor op 7 december 2009.*

De auditor leidt als onafhankelijke persoon de bijeenkomst, op basis waarvan de score wordt bepaald op het AISHE-instrument (Audit Instrument for Sustainability in Higher Education). In Nederland geldt een score van twee sterren op AISHE, als gevolg van een AISHE-audit als criterium voor een bijzonder kenmerk in het kader van de accreditatie. AISHE is in die zin erkend door de NVAO'.

Enkel de HUB-EHSAL wordt gevisiteerd.

Gezien de aard en het eenmalig karakter van de activiteit is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

In het oorspronkelijk ingediende dossier was er sprake van een student-lid, in het gewijzigde dossier is niet langer sprake van een student-lid. Mogelijk wordt later een wijziging van samenstelling ingediend.

Bijgevolg:

De Erkenningscommissie stelt vast dat er geen kandidaat-studentlid in de visitatiecommissie werd opgenomen.

Het dossier vermeldt dat de VVS nog geen kandidaten heeft voorgedragen.

Wanneer dit gebeurd is, kan de VLHORA een voorstel tot wijziging van de samenstelling van de visitatiecommissie voorleggen.

Aangezien de "Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA uitdrukkelijk stipuleert: *"Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren."*, meent de Erkenningscommissie het voorliggende voorstel toch te kunnen bekrachtigen. Wel formuleert de Commissie de aanbeveling ernstige pogingen te ondernemen een studentlid te vinden en op te nemen in de visitatiecommissie.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor en masteropleidingen in het milieu- en preventiemangement, in het studiegebied Gezondheidszorg

De commissie is als volgt samengesteld:

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs – ABA en MA MILIEU- en
PREVENTIEMANAGEMENT 10.11.2010

2

Voorzitter:

Everard van Kemenade,

Leden:

- Hetty van Emmerik, vakdeskundige
- Raf Bouckaert, vakdeskundige
- Wijnand Wijnen, onderwijsdeskundige

Brussel, 10 november 2010

Jaap van Marle

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bachelor- en de masteropleiding in het milieu- en preventiemanagement management, in het studiegebied Gezondheidszorg

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 8 november 2010 vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, met diezelfde dag een correctie op het dossier, gedateerd op 8 november 2010, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bachelor- en de masteropleiding in het milieu- en preventiemanagement, in het studiegebied Gezondheidszorg.

Bij de visitatie van de opleiding is enkel de HUB-EHSAL betrokken (unieke opleiding).

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling op 10 november 2010.

2. Aanvraag wijziging samenstelling

Op 26 april 2011 ontving de Erkenningscommissie een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname van een studentlid in de visitatiecommissie: mevrouw Saskia Van Dal (student Fontys Hogescholen) (RvB VLHORA 8/4/2011).

Het curriculum vitae en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring werden aan het dossier toegevoegd.

3. Bekrachtiging gewijzigde samenstelling

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor en masteropleidingen in het milieu- en preventiemanagement, in het studiegebied Gezondheidszorg

De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Everard van Kemenade,

Leden:

- Hetty van Emmerik, vakdeskundige
- Raf Bouckaert, vakdeskundige
- Wijnand Wijnen, onderwijsdeskundige
- Saskia Van Dal, student

Brussel, 2 mei 2011

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

bijlage 3 onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden

binnengekomen op	23 OKT. 2010
inschrijvingsnummer	001311
bestemming	
opvolging	ja / neen

VLHORA

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Milieu- en Preventiemanagement

van de heer / mevrouw Raf. Bouckaert

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

naam: R. BOUCKAERT
 datum: 25.10.2010
 handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

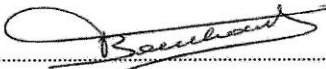
visitatie van de masteropleiding Milieu- en preventie management

van de heer / mevrouw Raf Bouckaert

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: BOUCKAERT RAF
 datum: 22.09.2011
 handtekening:

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	datum van toelating
001147	26.09.11

AA-MPRMAN - Tweede onafhankelijkheidsverklaring.docx

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Milieu- en Preventiemanagement

van de heer / mevrouw Saskia van Dal

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

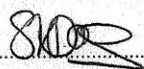
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: Saskia van Dal

datum: 29 oktober 2010

handtekening:

AA-MPRMAN - onafhankelijkheidsverklaring[1]

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Milieu- en preventie management

van de heer / mevrouw Saskia van Dal

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Saskia van Dal

datum: 4 oktober 2011

handtekening:

binnengekomen op	23 OKT. 2010
inschrijvingsnummer	001309
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Milieu- en Preventiemanagement

mevrouwProf. Dr. I.J.H. van Emmerik.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

X

naam: I.J.H. van Emmerik.....

datum: 17 oktober 2010.....

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Milieu- en preventiemanagement

van de heer / mevrouw I.J.H. van Emmerik.....

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

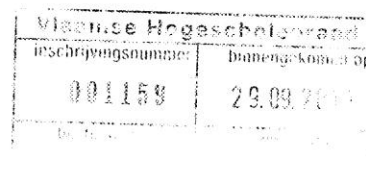
Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: I.J.H. van Emmerik.....

datum: 26 sept 2011

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Milieu- en Preventiemangement

van de heer Van Kemenade Everard

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

naam: Everard van Kemenade

datum: 26.06.2010

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring.doc

binnengekomen op	30 JUNI 2010
inschrijvingsnummer	000832
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Milieu- en preventie management

van de heer / mevrouw Everard van Kemenade.....

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

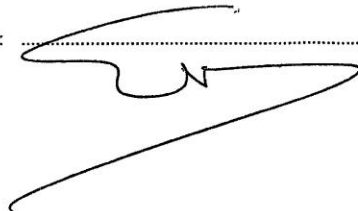
Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Everard van Kemenade.....

datum: 23 september 2011

handtekening:

Vlaamse Hogeschoolraad	
inschrijvingsnummer:	datum: maandag 2011
001122	22.09.2011
u. d. d. d. d. d.	u. d. d. d. d. d.

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Milieu- en Preventiemanagement

van de heer / mevrouw Prof. Dr. W.H.F.W. Wijnen

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

naam: Prof. Dr. W.H.F.W. Wijnen

datum: 29-10-2010

handtekening:

binnengekomen op	31 NOV. 2010
inschrijvingsnummer	001368
bestemming	
opvolging	ja / neen

AA-MPRMAN - onafhankelijkheidsverklaring[1].doc

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de masteropleiding Milieu- en preventiemanagement

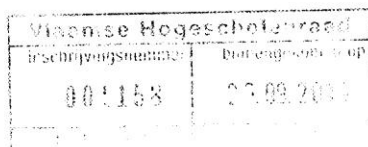
van de heer / mevrouw W.H.F.W. WYDEN

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: W.H.F.W. WYDEN
 datum: 29-9-2011
 handtekening: [Handwritten Signature]

AA-MPRMAN - Tweede onafhankelijkheidsverklaring

bijlage 4 bezoekschema

dag 1

10.00	samenkomst in het hotel
10.30	vervoer naar de hogeschool
10.30-12.30	werkoverleg en inzage van de bijlagen
12.30-13.30	lunch voor de commissie
13.30-17.30	werkoverleg en inzage van de bijlagen
17.30-18.15	kennismaking met de algemeen directeur, het departementshoofd
18.15-19.45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg (bespreking referentiekader)
19.45	informeel ontmoetingsmoment

dag 2

08.30-09.15	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
09.30-10.15	studenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.30-11.15	studenten masteropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.15-12.30	intern werkoverleg
12.30-13.30	lunch voor de commissie
13.30-14.45	bezoek lokalen
15.00-15.45	docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)
16.00-16.45	docenten masteropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)
17.00-18.00	intern overleg en inzage werkdocumenten
18.00-19.00	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het programma)
19.00-19.45	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld)
20.00	avondmaal voor de commissie

dag 3

08.30-09.00	administratief-technisch personeel
09.00-09.45	ombudsperso(o)n(en), verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding
10.00-10.30	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
10.30-11.15	begeleiders stage- en eindwerken (max. 12 representatief samengesteld uit de beide opleidingen en afstudeerrichtingen)
11.15-12.30	intern werkoverleg
12.30-13.30	lunch voor de commissie
13.30-14.00	opleidingsverantwoordelijke(n)
14.00-15.00	vrij spreekuur
15.00-18.00	voorbereiding mondelinge rapportering
18.00	mondelinge rapportering

bijlage 5 **lijst van afkortingen en letterwoorden**

ABA	academische bacheloropleiding
ADINSA	Adviesgroep Internationale Samenwerking
AISHE	Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education
ASO	algemeen secundair onderwijs
ATP	administratief en technisch personeel
AVT	Audiovisuele technieken
BAMA	Bachelor Master
BENE	Business Education Network in Europe
BNB	bachelor- na bacheloropleiding
BOF	Bijzonder Onderzoeksfonds
BSO	beroepssecundair onderwijs
BZW	begeleid zelfstandig werk
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
CLP	Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures
COMENIUS	educatief Programma van de Europese Commissie gericht op lager en middelbaar onderwijs
CSB&V	Centrum voor Studentenbegeleiding en –Voorzieningen
DOC	departementaal onderhandelingscomité
DTO	Databank Tertiair Onderwijs
ECDL	European Computer Driving License
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
EHSAL	EHSAL, Europese Hogeschool Brussel
EQF	European Qualifications Framework
ERABEL	Erasmus Belgica
Erasmus	uitwisselingsprogramma voor studenten in het hoger onderwijs, onderdeel van het Project Socrates van de Europese commissie

Erasmus Mundus	programma van de Europese Commissie om interuniversitaire master-programma's te ondersteunen
Evadoc	studentenenquête voor de beoordeling van onderwijzend personeel
EVC	elders verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificaties
FWO	Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen
GRPT	Groep T Leuven Hogeschool
GRUNDTVIG	educatief Programma van de Europese Commissie gericht op volwassenen-onderwijs
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
HIVA	Hoger Instituut voor Arbeid
HOC	Hogeschool onderhandelingscomité
HOR	Hogeronderwijsregister
HRM	humanresourcesmanagement
HUB	Hogeschool-Universiteit Brussel
IAJ	individueel aangepast jaarprogramma
ICT	internet- en communicatietechnologie
ICTO	ICT en Onderwijs
IKZ	interne kwaliteitszorg
KSO	Kunstsecundair onderwijs
KUB	Katholieke Universiteit van Brussel
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
KZ	(integrale) kwaliteitszorg
LASSI	Learning and Study Strategies Inventory
LDAR	Leak Detection and Repair
Leonardo	educatief programma van de Europese Commissie gericht op stages
LESSIUS	Lessius Hogeschool
LINGUA	programma om het taalonderwijs en taaldiversiteit te promoten, onderdeel van het Socrates programma van de Europese Commissie

MA	academische masteropleiding
MANI	instrument die de studenten helpt bij de diagnose van studieproblemen en die studietips geeft
MNM	master- na masteropleiding
MVO	maatschappelijk verantwoord ondernemen
NARIC	National Academic & Professional Recognition and Information Centre
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
OER	onderwijs en examenreglement
OO	onderwijsontwikkeling
OOP	onderwijsontwikkelingsplan
OP	onderwijzend personeel
PBA	professionele bacheloropleiding
PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
PGO	probleemgestuurd onderwijs
PGO	projectgestuurd onderwijs
PHL	Provinciale Hogeschool Limburg
PLANT	Plantijnhogeschool (of Plantijn Hogeschool van de Provincie Antwerpen)
PROZA	Projectgroep Zelfevaluatie (een instrument van kwaliteitszorg, kwaliteitsmeting; bevragingssysteem)
PWO	projectmatig wetenschappelijk onderzoek
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
SERV	Sociaaleconomische Raad van Vlaanderen
SID-in	studie- informatiedagen
SOVO	Sociale Voorzieningen, bijvoorbeeld SOVOArte, de dienst voor sociale voorzieningen van De Artevelde Hogeschool
SPA	onderzoek naar de tevredenheid van Studenten, Personeel en de bezigheid van pas Afgestudeerden
STAM	Cel Statistische Analyses en Metingen
SWOP	Systeem voor Waarderingen en Ontwikkeling van het Personeel

SWOT	letterwoord, duid op een system waarbij 'Strengths', 'Weaknesses', 'Opportunities' en 'Threats' in de organisatie worden geanalyseerd
TEMPUS	programma van de Europese Commissie om de hervormingen in het hoger onderwijs in Oost-Europa en de voormalige Sovjetlanden te ondersteunen.
Trialoog	intercommunautaire uitwisseling voor hoger onderwijs, project van het Prins Filipsfonds, van de Koning Boudewijnstichting
Triple P	Afkorting voor de drie dimensies van duurzaam ondernemen 'people', 'planet' en 'profit', ook wel 'triple bottom line' genoemd
TRIS	Transnationale Institutionele Samenwerking (een Instrument van kwaliteitszorg)
TSO	Technisch secundair onderwijs
UAB	Universitaire Associatie Brussel
UNIZO	Unie voor zelfstandige ondernemers
VKW	Vereniging van Christelijke werkgevers
VlaJO	Vlaamse jonge ondernemingen
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VOKA	netwerk van ondernemingen van Het Vlaams Economisch Verbond met de plaatselijke Kamers van Koophandel.
VQF	Vlaams kwalificatie framework
VTE	voltijds equivalenten
VTO	Vorming, Training en Opleiding
ZAP	zelfstandig academisch personeel
ZER	zelvevaluatierapport
ZOSA	Zelfonderzoek Studieattitudes